

Evaluácia programu
„Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného
dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení
v rámci európskeho kultúrneho dedičstva“
implementovaného v rámci Finančného mechanizmu
EHP 2009 – 2014

EVALUAČNÁ SPRÁVA

Hodnotitelia: **Ing. Ján Helbich (vedúci tímu)**
Ing. Andrea Miškovičová, PhD.
Ing. Martina Lamačková
Mgr. Radka Nedomová

4. júna 2018

ERUDIO, s.r.o. je zodpovedný za obsah, zistenia a odporúčania evaluačnej správy. Vyjadrenia a názory vyjadrené v tejto správe sa nemusia nutne zhodovať s názormi Národného kontaktného bodu pre Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus – Úradu vlády Slovenskej republiky.

ERUDIO, s.r.o.
Košovská cesta 16
971 01 Prievidza

Obsah

Zoznam skratiek	3
Zhrnutie	4
1 Úvod a zadanie	6
2 Použitá metodológia	8
3 Evaluácia programu a vybraných projektov	10
3.1 Vyhodnotenie programu a vybraných projektov	10
3.1.1 Program SK05	10
3.1.2 Projekt CLT01001	18
3.1.3 Projekt CLT01005	21
3.1.4 Projekt CLT02003	24
3.1.5 Projekt CLT02010	26
3.1.6 Projekt CLTPP001	29
3.1.7 Projekt CLT03001	32
3.1.8 Projekt CLT03011	35
3.2 Zistenia, závery a odporúčania	38
4 Referencie	43
Príloha 1: Poverenie na výkon evaluácie	44
Príloha 2: Zoznam navštívených projektov	45
Príloha 3: Dotazník pre prijímateľov	46
Príloha 4: Zoznam konzultovaných inštitúcií a osôb	47

Zoznam skratiek

a pod.	a podobne
EEA	European Economic Area
EHP	Európsky hospodársky priestor
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
FM	Finančný mechanizmus
FM EHP	Finančný mechanizmus Európskeho hospodárskeho priestoru
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
napr.	napríklad
NFM	Nórsky finančný mechanizmus
NKB	Národný kontaktný bod
NKP	Národná kultúrna pamiatka
n. o.	nezisková organizácia
o. z. /OZ	občianske združenie
PR	Public Relations
RTVS	Rozhlas a televízia Slovenska
SK05	Program s názvom Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva
SR	Slovenská republika
TSKP	Technická správa o kultúrnej pamiatke
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
tzv.	takzvaný
ZŠ	Základná škola
ZUŠ	Základná umelecká škola

Zhrnutie

Predmetom tejto správy je ex-post evaluácia udržateľnosti, vplyvu a čiastočne aj relevantnosti a účinnosti siedmich vybraných projektov a celého programu SK05 „Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva“ implementovaného v rámci Finančného mechanizmu EHP na roky 2009 – 2014. Evaluácia je založená na analýze dostupných sekundárnych údajov, na zisteniach z návštev na mieste realizácie vybraných projektov ako aj na rozhovoroch so zástupcami Správcu programu.

Analýza relevantnosti programu vzhľadom na právny rámec SR v oblasti kultúry potvrdila, že program SK05 svojimi cieľmi formulovanými v roku 2012 vhodne vystihol súčasné aj budúce potreby SR v oblasti živej aj neživej kultúry. Program zároveň dosiahol svoje ciele v plnom rozsahu a jeho účinnosť je vysoko uspokojivá. Hodnotiteľský tím považuje program SK05 za veľmi úspešný a užitočný, a odporúča aj naďalej podporovať podobné programy.

Udržateľnosť programu možno zhodnotiť ako vysoko uspokojivú, nakoľko všetci prijímatelia zabezpečujú ďalší rozvoj aktivít, ktoré boli predmetom projektu, ako aj ich financovanie, a ďalej spolupracujú s projektovými (najmä slovenskými) partnermi.

Vplyv programu je na základe posúdenia vzorky siedmich vybraných projektov uspokojivý. Vďaka realizácii projektov došlo k zvýšeniu atraktívnosti aj prístupnosti zrekonštruovaných pamiatok, čo následne viedlo aj k zvýšeniu ich návštevnosti. Vo väčšine z nich sa od ukončenia realizácie projektov konali rôzne podujatia, ktoré by bez podpory Finančného mechanizmu EHP nebolo možné uskutočniť, resp. len v obmedzenom rozsahu. Projekty malej grantovej schémy CLT03 zameranej na Podporu diverzity v kultúre a umení v rámci Európskeho kultúrneho dedičstva vytvorili množstvo nových kultúrnych formátov, ktoré sa ďalej rozvíjajú aj po ukončení implementácie programu. Vplyv preddefinovaného projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou sa zatiaľ prejavil v inštitucionalizácii systému preventívneho monitorovania kultúrnych pamiatok, čo je významný krok smerom k zachovaniu kultúrneho dedičstva v SR. Jeho zmyslupnosť potvrdzuje vysoký záujem o využitie týchto služieb zo strany vlastníkov a správcov predmetných nehnuteľností.

Vplyv programu na zamestnanosť možno zhodnotiť ako relatívne nízky, keďže veľa činností bolo vykonávaných dodávateľským spôsobom alebo pracovné miesta zanikli súčasne s ukončením projektu. Vplyv programu na rodovú rovnosť v organizáciách prijímateľov bol marginálny. Jednoznačne pozitívny vplyv programu však vidieť v oblasti TUR, najmä na

zlepšenie životného prostredia, rozvoj cestovného ruchu v menej rozvinutých regiónoch a zapojenie osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Reálna spolupráca s prispievateľskými krajinami vznikla najmä pri projektoch živej kultúry, teda v rámci schémy malých grantov CLT03. V projekte Pro Monumenta - prevencia údržbou ide o inštitucionálnu spoluprácu dvoch štátnych organizácií, ktorá je motivovaná podobnými potrebami oboch krajín, takže má perspektívu ďalej sa rozvíjať. Spolupráca s partnermi z donorských štátov pri investičných projektoch vo výzvach CLT01 a CLT02 bola podľa názoru hodnotiteľov prevažne formálna, vytvorená najmä za účelom získania dodatočných bodov v procese hodnotenia žiadostí, a teda nemala reálny vplyv na posilnenie spolupráce s prispievateľskými krajinami.

Výsledkom ex-post evaluácie programu SK05 je aj formulácia niekoľkých odporúčaní na programovej aj projektovej úrovni. Medzi najdôležitejšie z nich patria odporúčania prehodnotiť bodové zvýhodnenie projektov s účasťou subjektov z prispievateľských krajín pri investičných projektoch a vytvoriť mechanizmus ďalšieho aktívneho šírenia výstupov mediálnych projektov. V rámci podpory transferu skúseností a príkladov dobrej praxe stojí za úvahu aj širšie zapájanie dobrovoľníkov a študentov zo Slovenska a z donorských štátov do realizácie projektov. Do budúcnosti tiež evaluátori odporúčajú viac prepájať investičné a neinvestičné projekty, napr. v podobe kultúrnych podujatí organizovaných priamo v priestoroch rekonštruovaných kultúrnych pamiatok.

1 Úvod a zadanie

Účelom tejto evaluácie je vyhodnotiť výsledky dosiahnuté v programe SK05 „Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva“ implementovaného v rámci programového obdobia Finančného mechanizmu EHP na roky 2009 – 2014 a zhodnotiť potenciál vybraných projektov a vhodnosť ich projektových riešení pre budúcnosť. Tento program bol realizovaný v rokoch 2013 – 2017 s celkovou alokáciou 14 026 471 EUR, z toho 11 922 500 EUR pochádzalo z FM EHP a 2 103 971 EUR zo štátneho rozpočtu SR. Prispievateľskými štátmi FM EHP sú Island, Lichtenštajnské kniežatstvo a Nórske kráľovstvo. Primárnymi cieľmi FM EHP 2009 – 2014 bolo prispieť k znižovaniu hospodárskych a sociálnych rozdielov v Európskom hospodárskom priestore a k posilneniu bilaterálnych vzťahov medzi prispievateľskými štátmi a prijímateľskými štátmi. Správcom programu SK05 bol Úrad vlády SR, ktorý zároveň vykonával pôsobnosť Národného kontaktného bodu.

Hodnotenie má charakter ex-post evaluácie, nakoľko realizácia všetkých projektov bola ukončená v roku 2016 alebo 2017, teda najmenej rok pred začatím hodnotenia. Ciele evaluácie stanovil zadávateľ nasledovne:

- Zhodnotiť udržateľnosť a vplyv siedmich vybraných projektov,
- Zhodnotiť vplyv na úrovni programu a siedmich vybraných projektov.

Konkrétne ide o nasledovných sedem projektov:

Tabuľka 1 Zoznam projektov

	Kód projektu	Názov prijímateľa	Názov projektu
1.	CLT01001	Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike	Bardejovské Suburbium – záchrana, obnova a reštaurovanie Starej synagógy
2.	CLT01005	Mesto Holíč	Chráňme kultúrne dedičstvo pre budúce generácie
3.	CLT02003	Mesto Trebišov	Revitalizácia Pariča (RePar)
4.	CLT02010	Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra	Zlepšenie turistickej infraštruktúry sprístupnenia národnej kultúrnej pamiatky – Nitra hrad – vrátane obnovy jeho častí
5.	CLTPP001	Pamiatkový úrad Slovenskej republiky	Pro Monumenta - prevencia údržbou
6.	CLT03001	BONA FIDE, o.z.	Prekonávanie hraníc - kultúra, spôsob vzájomného porozumenia
7.	CLT03011	MIRAFILM s.r.o.	Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve

Zdroj: Opis predmetu zákazky

Vzhľadom na obmedzené finančné prostriedky a disponibilné časové obdobie nebolo primárnym predmetom evaluácie hodnotenie účinnosti, relevantnosti a hospodárnosti vybraných projektov. Zároveň však Opis predmetu zákazky požadoval vyhodnotiť, či a v akej miere boli dosiahnuté očakávané definované ciele, výstupy a výsledky programu a ciele, výstupy a výsledky vybraných projektov, čo patrí k hodnoteniu účinnosti. Evaluačná správa tiež mala obsahovať analýzu právneho rámca a ďalších dokumentov, ktoré upravujú v SR politiku v oblasti ochrany kultúrnych pamiatok a súčasného umenia a kultúry, a komparatívnou analýzou dospieť k záveru, či program/vybrané projekty a ich riešenia sú v súlade s nimi, čo spadá pod kritérium relevantnosti. Kritéria relevantnosti a účinnosti sú preto posudzované v obmedzenej miere v súlade so zmluvnými podmienkami.

2 Použitá metodológia

Ciele a predmet hodnotenia (pozri predchádzajúca kapitola) rozpracovali hodnotitelia v rámci úvodnej správy do 22 evaluačných otázok, podľa ktorých prebiehalo hodnotenie. Jednotlivé otázky boli priradené k štandardným OECD/DAC hodnotiacim kritériám (relevantnosť, účinnosť, udržateľnosť a vplyv). Piate kritérium hospodárnosť nie je predmetom hodnotenia.

V súlade so zmluvou o dielo poskytol NKB evaluačnému tímu kompletnú dokumentáciu k programu a vybraným projektom hneď po nadobudnutí účinnosti zmluvy. Očakávania zadávateľa, informačné zdroje, metódy zberu dát a konkrétny postup hodnotenia boli prediskutované na úvodnom stretnutí k evaluácii konanom dňa 29. marca 2018 v Bratislave. V procese prípravy tejto úvodnej správy hodnotiteľský tím dôsledne preštudoval poskytnutú dokumentáciu a chýbajúce resp. nejasné údaje klarifikoval s kontaktnou osobou NKB.

V prílohe č. 1 tejto správy je dotazník pre prijímateľov siedmich vybraných projektov. Hodnotitelia poslali tento dotazník prijímateľom vopred s požiadavkou o jeho vyplnenie pred samotnou návštevou na mieste realizácie projektu, aby mohli byť poskytnuté informácie osobne prediskutované. Dotazník obsahuje iba otvorené otázky, ktoré vyžadujú zo strany prijímateľa určitý čas na premyslenie a zozbieranie potrebných informácií. Ostatné evaluačné otázky boli prediskutované priamo pri osobnom stretnutí. S výnimkou Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR zodpovedali dotazníkové otázky všetci prijímatelia vybraných projektov.

Pološtruktúrované rozhovory s prijímateľmi boli vykonané osobnou formou na mieste realizácie všetkých siedmich vybraných projektov koncom apríla a začiatkom mája 2018. Na každom stretnutí boli zástupcovia hodnotiteľského tímu vo dvojici, aby bola zaručená objektivita a vzájomná kontrola správnosti získaných poznatkov. Súčasťou návštevy na mieste bola aj obhliadka zrekonštruovaných a zreštaurovaných priestorov kultúrnych pamiatok. V projekte Pro Monumenta - prevencia údržbou hodnotitelia navštívili farnosť Ondrejovce, kde sa stretli s manažérom projektu a s jeho odborným koordinátorom. Zároveň na príklade kaplnky v Ondrejovciach videli príklad práce regionálnych monitorovacích tímov. Z každej návštevy na mieste realizácie projektu hodnotitelia spracovali zápis, ktorý poslali na overenie a podpis prijímateľovi, čím sa zabezpečilo overenie kvality zozbieraných primárnych dát.

Všetky zozbierané údaje boli následne priradené k príslušným evaluačným otázkam a po ich vyhodnotení boli naformulované hlavné zistenia a z nich vyplývajúce odporúčania.

V súlade s princípmi dátovej triangulácie boli porovnané a vyhodnotené informácie zo všetkých vyššie uvedených zdrojov, aby hodnotitelia dospeli k čo najobjektívnejším odpovediam na hodnotiace otázky. V prípade chýbajúcich, nejasných alebo protichodných údajov hodnotitelia opätovne kontaktovali zainteresované osoby a inštitúcie, ktoré pomohli pri ich jednoznačnej interpretácii. Za týmto účelom sa v Bratislave uskutočnilo aj stretnutie so zástupcami Správcu programu, ktorým je Úrad vlády SR, dňa 16. mája 2018.

Hlavným limitujúcim faktorom tohto hodnotenia je pomerne malá vzorka vybraných projektov. Vo výzve CLT01 hodnotitelia posúdili 2 z 11 realizovaných projektov, v CLT02 2 z 9 projektov a v CLT03 2 z 11 projektov, teda približne 20% všetkých implementovaných projektov¹. Napriek tomu, že podľa vyjadrenia zástupcov NKB bola vzorka dvoch projektov z každej výzvy vybraná náhodným spôsobom, ide stále o relatívne nízky absolútny počet projektov, z čoho vyplýva možné obmedzenie platnosti zistení na úrovni programu.

Druhým limitujúcim faktorom je nemožnosť zhodnotenia prierezovej otázky ohľadom potenciálu programu/projektov k posilňovaniu spolupráce s Islandom, nakoľko všetci partneri z prispievateľských krajín vo vybranej vzorke projektov pochádzajú z Nórska alebo z Lichtenštajnska.

---

¹ V rámci SK05 bol podporený iba 1 preddefinovaný projekt, ktorý je súčasne predmetom hodnotenia, takže na neho sa tento limitujúci komentár nevzťahuje.

3 Evaluácia programu a vybraných projektov

3.1 Vyhodnotenie programu a vybraných projektov

3.1.1 Program SK05

Názov programu:	Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva
Správca programu:	Národný kontaktný bod - Úrad vlády SR
Donorský partner programu:	Nebol ustanovený
Realizácia programu:	11/2013 – 12/2017
Alokácia z FM EHP:	11 922 500 EUR
Alokácia zo ŠR SR:	2 103 971 EUR
Vyčerpané z FM EHP:	10 866 207 EUR
Vyčerpané zo ŠR SR:	1 917 566 EUR

Hlavným cieľom programu SK05 bolo prispieť k ochrane a zachovaniu kultúrneho a prírodného dedičstva na Slovensku pre budúce generácie a podporiť rozmanitosť kultúry a súčasného a živého umenia na Slovensku a v prispievateľských štátoch. Hlavný cieľ programu bol naplnený prostredníctvom dosiahnutia troch očakávaných výsledkov, a to (i) Obnovené, renovované a chránené kultúrne dedičstvo; (ii) Kultúrne dedičstvo sprístupnené verejnosti; (iii) Zvýšenie povedomia o kultúrnej rozmanitosti a posilnený interkultúrny dialóg. Každý očakávaný výsledok bol sledovaný prostredníctvom niekoľkých výstupov, ktorým zodpovedali merateľné ukazovatele.

S výnimkou jedného preddefinovaného projektu boli všetky projekty vybrané na základe dopytovo orientovaných výziev. V roku 2014 bola vyhlásená výzva CLT01, ktorej cieľom bolo obnovené, renovované a chránené kultúrne dedičstvo (národné kultúrne pamiatky SR), a výzva CLT02 s cieľom kultúrne dedičstvo sprístupnené verejnosti (hrady, opevnenia a mestské paláce). Výška projektových grantov, o ktoré sa mohli v týchto dvoch výzvach žiadatelia uchádzať, bola stanovená na minimálne 250 000 EUR a maximálne 1 000 000 EUR. Zrealizovaných bolo spolu 20 projektov (CLT01 – 11 projektov, CLT02 – 9 projektov). Tretia výzva, CLT03, ktorej cieľom bola podpora opatrení zameraných na prezentáciu súčasného umenia a kultúry a jej rozmanitosti (vyhlásená v júni 2015), bola realizovaná formou schémy malých grantov (od 50 000 EUR do 200 000 EUR). Umožnila realizáciu 11 projektov.

Preddefinovaný projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou bol implementovaný Pamiatkovým úradom SR. Cieľom daného projektu bolo vytvoriť systém preventívneho

monitoringu nehnuteľných kultúrnych pamiatok a zainteresovať ich vlastníkov a správcov, aby sa podieľali na ich monitoringu ako systém včasného varovania.

Na podporu bilaterálnych vzťahov medzi SR a donorskými štátmi v oblasti kultúry bol určený aj tzv. Bilaterálny fond, ktorý podporil proces hľadania partnerov z Nórska, Islandu a Lichtenštajnska (opatrenie A) ako aj konkrétne aktivity zamerané na sieťovanie, zdieľanie vedomostí/zručností, skúseností a dobrej praxe (opatrenie B).

Relevantnosť programu vzhľadom na právny rámec SR

Základným zákonom upravujúcim ochranu kultúrnych pamiatok a podporu súčasného umenia a kultúry je **Ústava SR**, najmä článok 44 ods. 2 a 3 o práve na ochranu kultúrneho dedičstva, a tiež článok 20 ods. 3 o záväzkoch vlastníkov kultúrnych pamiatok. Okrem základných ustanovení Ústavy SR sa aktuálna legislatíva riadi hlavne **Deklaráciou Národnej rady SR o ochrane kultúrneho dedičstva** (NR SR, 2001) z roku 2001 a **zákonom č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu** v znení neskorších predpisov. Ochrana kultúrnych pamiatok je deklarovaná ako verejný záujem, preto má štát na jej zabezpečenie vytvorené špecializované odborné zložky – Pamiatkový úrad SR.

Implementovanie zákona o ochrane pamiatkového fondu upravuje **vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu** v znení neskorších predpisov. Jej novela z roku 2014 povoľuje odborným zamestnancom Pamiatkového úradu SR vykonávať aj činnosť reštaurátorov národných pamiatok (Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 Z. z.), vďaka čomu mohol byť realizovaný aj projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou. Táto vyhláška a samotný projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou tak naplňajú vecnú stránku monitoringu kultúrnych pamiatok v zmysle § 11 ods. 2 písm. a) zákona o ochrane pamiatkového fondu.

Úlohy orgánov štátnej správy pôsobiacich v oblasti ochrany pamiatkového fondu na roky 2012 – 2021 boli stanovené v **Koncepcii ochrany pamiatkového fondu**, schválene uznesením vlády č. 813/2011. Časť 5.7 Koncepcie stanovuje úlohu *"vypracovať systém prevencie ochrany pamiatkového fondu formou údržby"* a priamo smeruje k systému neskôr vytvorenému projektom Pro Monumenta - prevencia údržbou: *"Pri záchrane a obnove pamiatkového fondu vybudovať systém pravidelnej kontroly stavebno-technického stavu formou prehliadok odbornými pracovníkmi, ktorí môžu realizovať aj najnevyhnutnejšie zásahy v podobe údržby strechy, odkvapoch rúr a vypracovať posudky pre ďalšie potrebné zásahy (odvlhčenie, statika), podľa vzoru organizácie Monumentenwacht z Holandska. ... Inšpirovať*

vlastníkov pamiatok k pravidelným ohliadkam a vykonávaniu preventívnej údržby formou osvetu. ... Zvážiť vybudovanie monitorovacieho a preventívneho centra pri Pamiatkovom úrade SR ako formu štátnej pomoci vlastníkom kultúrnych pamiatok. “

Do právneho rámca o podpore súčasného umenia a kultúry spadajú zákony o zriadení **Fondu pre podporu umenia** (284/2014 Z. z.) a **Fondu na podporu kultúry národnostných menšín** (138/2017 Z. z.), ktorými sa decentralizovala podpora súčasného umenia a kultúry z grantových schém Ministerstva kultúry SR na nezávislé verejné inštitúcie.

Stratégia rozvoja kultúry pre roky 2014 až 2020 (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 2014), schválená 14. mája 2014, je novým strategickým materiálom Ministerstva kultúry SR, ktorý vyhodnocuje stav kultúry na Slovensku a definuje strategické oblasti s ich jednotlivými prioritami. Jej hlavným cieľom je spoločné zapojenie všetkých aktérov, pre vytvorenie podmienok na jednotu kultúry v rozmanitosti svojbytných kultúr. Medzi strategické oblasti zaraďuje tento dokument napríklad zachovanie a sprístupnenie kultúrneho dedičstva ako i systematickú podporu pôvodnej umeleckej tvorby, čo je v súlade s cieľmi programu SK05.

Stratégia ochrany pamiatkového fondu (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 2017) z marca 2017 bola vypracovaná na roky 2017 až 2022. Táto stratégia v podstate preberá priority všeobecnej Stratégie rozvoja kultúry SR, bola však vypracovaná o tri roky neskôr a jej platnosť je o dva roky dlhšia. Cieľom ochrany pamiatkového fondu je podľa tejto stratégie identifikovať, skúmať, zachovávať, obnovovať, sprostredkovať a využívať pamiatkový fond a jeho hodnoty pre súčasnú spoločnosť so zámerom jeho zachovania pre budúce generácie. Mala by byť zachovaná autenticita a integrita pamiatkového fondu. Malo by dôjsť k zlepšeniu stavebno-technického stavu pamiatkového fondu a k zabezpečeniu, aby bol trvale súčasťou vedomia občanov, vhodne využívaný, inštitucionálne chránený, dostupný a prezentovaný nielen súčasnej, ale aj budúcim generáciám, a to aj v medzinárodnom kontexte. V oblasti ochrany objektov a vecí by tak mala patriť medzi dôležité koncepčné úlohy najmä prevencia pred fyzickou degradáciou hmotnej podstaty pamiatkových objektov, vzdelávanie, osвета a budovanie povedomia obyvateľov.

Z ekonomického pohľadu predstavuje prevencia a základná ochrana pamiatok najefektívnejšie využitie zdrojov, čo v praxi dokumentujú overené vzory fungujúce napr. v Holandsku (neštátne) alebo v Belgicku (štátny model). V tomto zmysle si stratégia stanovuje za cieľ ďalej rozvíjať medzinárodnú spoluprácu s väčším využívaním najmä praktických skúseností krajín Európskej únie, tak ako to bolo v programovom období FM EHP 2009 – 2014. Ministerstvo kultúry SR si dalo za úlohu byť nápomocné pri získavaní financovania pre zachovanie a obnovu pamiatok kultúrneho dedičstva, pretože mnohé objekty boli navrátené po

roku 1989 pôvodným vlastníkom často v zlom technickom stave. Dôležitou prioritou je aj zvyšovanie účasti obcí, občanov a občianskych združení na ochrane pamiatkového fondu. S týmito prioritami úzko súvisí aj realizovaný projekt Pro Monumenta – prevencia údržbou, ktorého predobrazom je holandský Monumentenwacht. Podpora pre obnovu národných kultúrnych pamiatok bola tiež zvýšená v roku 2017 z 5 na 10 miliónov EUR² v rámci nového dotačného programu Ministerstva kultúry SR „**Obnovme si svoj dom**“³, ktorý v procese výberu projektov zohľadňuje stanoviská vydané Pamiatkovým úradom SR prostredníctvom projektu Pro Monumenta.

Na základe vyššie uvedeného prehľadu je možné konštatovať, že všetkých sedem vybraných projektov je v súlade s aktuálnym právnym rámcom a prioritami rozvoja kultúry v SR. Program SK05 svojimi cieľmi formulovanými v roku 2012 vhodne vystihol súčasné aj budúce potreby SR v oblasti živej aj neživej kultúry, čo neskôr potvrdili Stratégia rozvoja kultúry pre roky 2014 až 2020 ako aj Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022. Osobitné postavenie má projekt Pro Monumenta, ktorý svojim charakterom umožňuje realizáciu zo zákona vyplývajúcich činností orgánov štátnej správy. Nad rámec slovenskej legislatívy, projekt rekonštrukcie Židovského Suburbia (Stará synagóga) v Bardejove prispel k zachovaniu pamiatky explicitne definovanej ako významná súčasť lokality UNESCO. Jej rekonštrukcia je vymenovaná v súbore odporúčaní uvedených v dokumente Manažment plán lokality svetového dedičstva 2013-2020, Historické jadro mesta Bardejov (AINova, 2013).

Účinnosť

Na základe hodnotenia vzorky siedmich vybraných projektov, ktoré pokrývajú všetky tri výzvy v rámci programu SK05 a zahŕňajú aj jediný preddefinovaný projekt, je možné konštatovať, že program dosiahol svoje ciele v plnom rozsahu a jeho účinnosť je vysoko uspokojivá⁴. Konkrétne bolo obnovené, renovované a chránené kultúrne dedičstvo 11-tich významných národných kultúrnych pamiatok; bol zlepšený prístup verejnosti k 9-tim hradom, opevneniam a mestským palácom; a bolo zrealizovaných 11 projektov zameraných na prezentáciu súčasného umenia a kultúry a jej rozmanitosti. Podľa údajov uvedených

²Annual Programme Report, EEA Financial Mechanism 2009 – 2014, January 2017, str. 5 a <https://domov.sme.sk/c/20420596/na-obnovu-pamiatok-a-sidiel-kulturnych-institucii-dame-viac-slubuje-madaric.html>

³ www.culture.gov.sk/vdoc/794/obnovme-si-svoj-dom-2018-podprogram-11-12-13-a-15-2bc.html

⁴Škála hodnotenia: (++) vysoko uspokojivý; (+) uspokojivý; (0) priemerný; (-) neuspokojivý; (--) vysoko neuspokojivý

v záverečnej správe o programe boli všetky merateľné ukazovatele výstupov na úrovni programu s výnimkou jedného⁵ dosiahnuté, niektoré dokonca mnohonásobne prekročené⁶.

Účinnosť programu bola zvýšená aj dodatočným navýšením alokácie niektorých projektov. Išlo o presun zdrojov zo schválených projektov, pri ktorých prijímatelia odstúpili od projektovej zmluvy. Tieto dodatočné zdroje umožnili zrealizovať investičné opatrenia aj nad rámec pôvodných projektov, napr. vybudovanie repliky rituálneho bitútku v bardejovskej synagóge, osvetlenie náučného chodníka na nitrianskom hrade.

Udržateľnosť

Udržateľnosť výsledkov programu je na základe posúdenia vzorky siedmich vybraných projektov vysoko uspokojivá⁷. Všetci siedmi prijímatelia jednoznačne prevzali zodpovednosť za udržateľnosť a ďalší rozvoj aktivít, ktoré boli predmetom projektu.

Investičné projekty v rámci výziev CLT01 a CLT02 boli implementované vlastníckmi jednotlivých kultúrnych pamiatok, ktorí do ich realizácie vložili významný objem vlastných finančných zdrojov, čo ich morálne aj ekonomicky zaväzuje ich ďalej rozvíjať. Rok po ukončení realizácie projektov sa evaluátori presvedčili o tom, že všetky predmetné nehnuteľnosti sú prístupné verejnosti a využívané na deklarované účely. Ich prevádzka a údržba je zabezpečovaná buď z vlastných zdrojov prijímateľa (napr. hrad Parič), alebo z príjmov, ktoré tieto pamiatky generujú (napr. Nitriansky hrad), alebo aj z ďalších dotačných zdrojov (napr. zámok Holíč).

Keďže len málokteré kultúrne podujatia sú ekonomicky sebestačné, neinvestičné projekty podpory kultúrnych aktivít v rámci výzvy CLT03 sú odkázané prevažne na ďalšie granty alebo dotácie od miestnej či regionálnej samosprávy. Čiastočne sa im aj darí dodatočné financie získavať (napr. na ďalšie reprízy opery vytvorenej v rámci projektu CLT03001 Prekonávanie hraníc - kultúra, spôsob vzájomného porozumenia o.z. BONA FIDE vďaka grantu z Fondu na podporu umenia).

Udržateľnosť projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou je daná jeho príspevkom k plneniu legislatívnych povinností štátu (monitoring kultúrnych pamiatok v zmysle § 11 ods. 2

---

⁵ Ide o ukazovateľ 'Počet zachovaných a obnovených kultúrnych dedičstiev prístupných verejnosti' s cieľovou hodnotou 13, pričom skutočné plnenie bolo 12.

⁶ Napr. ukazovateľ 'Počet obnovených (renovovaných) archeologických nálezov, mobiliárov, okien, dverí, atď.', ktorý mal cieľovú hodnotu 20, pričom skutočné plnenie bolo 107.

⁷ Škála hodnotenia: (++) vysoko uspokojivý; (+) uspokojivý; (0) priemerný; (-) neuspokojivý; (--) vysoko neuspokojivý

písm. a) zákona o ochrane pamiatkového fondu), typom prijímateľa (štátna rozpočtová organizácia) a v neposlednom rade aj vysokým záujmom zo strany vlastníkov pamiatok.

Spolupráca so slovenskými partnermi pokračuje vo všetkých prípadoch aj po skončení realizácie projektu, keďže išlo najmä o projektové partnerstvá založené na dlhodobej predchádzajúcej spolupráci. Dobrým príkladom je 6-členné partnerstvo okolo zámku Holíč, ktoré aj so zapojením českého partnera systematicky rozvíja cestovný ruch v tomto prihraničnom regióne. Kvalita a udržateľnosť partnerstiev so zahraničnými (donorskými) organizáciami sa líšia od projektu k projektu. Na jednej strane sú to formálne vzťahy, ktoré vznikli výhradne za účelom realizácie projektu a nedeklarujú perspektívu ďalšej spolupráce (napr. v projekte bardejovskej starej synagógy), na druhej strane sú vo vzorke projektov partnerstvá, ktoré síce vznikli kvôli projektu, ale viedli k vzniku dobrých osobných vzťahov s perspektívou ďalšieho rozvoja (napr. s jednotlivými umelcami v projekte o.z. BONA FIDE). V programe ako celku je však citelný prvok (takmer) povinného vytvárania partnerstiev s organizáciami z prispievateľských krajín a takisto určitej konkurencie medzi uchádzačmi o grant pri hľadaní partnerov z prispievateľských krajín. Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, že slovenskí žiadatelia si pri hľadaní nórskeho, islandského a lichtenštajnského partnerov konkurovali nielen navzájom, ale aj so žiadateľmi ďalších 15-tich prijímateľských krajín EÚ⁸. Zároveň sú tieto partnerstvá finančne nevyvážené, a tým pádom sú zahraniční partneri menej motivovaní implementovať projekty ako slovenskí prijímatelia.

Vplyv

Vplyv programu je na základe posúdenia vzorky siedmich vybraných projektov uspokojivý⁹. Zrekonštruované kultúrne pamiatky, ktoré evidujú návštevnosť, potvrdzujú kvantitatívny nárast počtu návštevníkov (hrad Nitra, bardejovské suburbium). Ostatné dva objekty (Parič a bastión holičského zámku) sú voľne prístupné, takže prijímatelia majú len neformálnu spätnú väzbu od občanov mesta a návštevníkov o zvýšenom záujme verejnosti. V bardejovskom suburbiu, na nitrianskom hrade aj na holičskom zámku sa od ukončenia realizácie projektov konali mnohé podujatia (koncerty, jarmoky a iné), ktoré by sa bez potrebných stavebných úprav vykonaných s pomocou Finančného mechanizmu EHP

---

⁸Estónsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Česko, Maďarsko, Rumunsko, Chorvátsko, Slovinsko, Bulharsko, Grécko, Cyprus, Malta, Španielsko a Portugalsko

⁹Škála hodnotenia: (++) vysoko uspokojivý; (+) uspokojivý; (0) priemerný; (-) neuspokojivý; (--) vysoko neuspokojivý

neuskutočnili vôbec alebo len v obmedzenom rozsahu. Projekty malej grantovej schémy CLT03 na Podporu diverzity v kultúre a umení v rámci Európskeho kultúrneho dedičstva vytvorili množstvo nových kultúrnych formátov, ktoré sa ďalej rozvíjajú aj po ukončení programu. Na príklade projektu košickej Tabačky je viditeľný jeho vplyv v podobe ďalších repríz experimentálnej opery, ďalších ročníkov hudobného festivalu a pokračujúcej spolupráce s islandskou a nórskou hudobnou scénou. Na druhej strane jediný mediálny projekt programu SK05 s názvom 'Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve' zatiaľ svoj potenciálny vplyv naplnil len čiastočne, keďže dokumentárne filmy ešte len čakajú na svoje odvysielanie v RTVS a ďalších televíziách. Vplyv preddefinovaného projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou sa zatiaľ prejavil v inštitucionalizácii systému preventívneho monitorovania kultúrnych pamiatok, čo je významný krok smerom k zachovaniu kultúrneho dedičstva v SR. Zmysluplnosť projektu potvrdzuje vysoký záujem o využitie týchto služieb zo strany vlastníkov predmetných nehnuteľností. Vplyv projektu na celkový stav pamiatkového fondu v SR však bude možné posúdiť až s odstupom niekoľkých rokov.

Realizáciou projektov došlo k zvýšeniu administratívnych kapacít v oblasti projektového manažmentu najmä u menších prijímateľov zo súkromného a neziskového sektora. Dobrým príkladom takéhoto vplyvu je BONA FIDE o.z., ktoré na základe skúseností s projektom uskutočnilo významné organizačné zmeny. Samosprávy a väčšie verejné či cirkevné inštitúcie spravidla majú skúsenosti s projektami podobného rozsahu a oceňujú relatívnu administratívnu jednoduchosť Finančného mechanizmu EHP v porovnaní s EŠIF.

Vplyv programu na zamestnanosť v prijímateľských organizáciách nie je možné zovšeobecniť, nakoľko sa líšil od projektu k projektu. Celkovo však bol relatívne nízky, keďže veľa činností bolo vykonávaných dodávateľským spôsobom alebo pracovné miesta zanikli súčasne s ukončením projektu. Výnimkou je napr. projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou, kde bolo vytvorených a udržaných 11 pracovných miest.

Vplyv programu na rodovú rovnosť v organizáciách prijímateľov a partnerov bol marginálny. Hoci všetci prijímatelia formálne deklarovali nediskriminačný prístup v celom procese implementácie, jediným reálnym výsledkom je vznik a priebeh internej debaty o rodovej rovnosti v BONA FIDE o.z..

Program ako celok mal jednoznačne pozitívny vplyv na trvalo udržateľný rozvoj (TUR) Slovenska. Celá filozofia SK05 je postavená na zachovaní kultúrneho dedičstva pre nasledujúce generácie, čo je podstatou TUR. Vybrané projekty tiež prispeli k zlepšeniu stavu životného prostredia (napr. odstránenie nelegálnej skládky na predpolí nitrianskeho hradu), prispeli k rozvoju cestovného ruchu v menej rozvinutých regiónoch (napr. hrad Parič

v Trebišove) a zapojili aj osoby zo sociálne znevýhodneného prostredia (napr. v rámci projektu BONA FIDE o.z. svetoznáme nórske divadlo vo verejnom priestore Stella Polaris urobilo tvorivé dielne pre deti zo ZŠ Hollého v Žiline a odohralo s nimi predstavenie Šamanov sen).

Podľa údajov NKB malo v rámci celého programu SK05 17 projektov aspoň jedného partnera z donorských štátov, pričom 19 partnerov bolo z Nórska, 3 z Islandu a 1 z Lichtenštajnska. Reálna spolupráca s prispievateľskými krajinami vznikla najmä pri projektoch živej kultúry, teda v rámci schémy malých grantov CLT03. Vzájomné stretnutia umelcov a tvorcov jednoznačne viedli k obojstrannému obohateniu a môžu sa ďalej rozvíjať na osobnej aj profesionálnej úrovni. V projekte Pro Monumenta - prevencia údržbou ide o inštitucionálnu spoluprácu dvoch štátnych organizácií, ktorá je motivovaná podobnými potrebami oboch krajín, takže má perspektívu ďalej sa rozvíjať. Zároveň tu prebieha transfer know-how zo Slovenska do Nórska, čo zvýšilo záujem nórskeho partnera o aktívnu účasť na aktuálnom projekte, a tiež na príprave nového projektu pre programové obdobie 2014 – 2021. Spolupráca so zahraničnými partnermi pri investičných projektoch vo výzvach CLT01 a CLT02 bola podľa názoru hodnotiteľov prevažne formálna, vytvorená najmä za účelom získania dodatočných bodov v procese hodnotenia žiadostí, a teda nemala reálny vplyv na posilnenie spolupráce s prispievateľskými krajinami. Zároveň nie je hodnotiteľom jasné, čo by teoreticky mohla takáto spolupráca pri rekonštrukcii kultúrnych pamiatok priniesť slovenskému a čo zahraničnému partnerovi.

3.1.2 Projekt CLT01001

Názov projektu:	Bardejovské suburbium – záchrana, obnova a reštaurovanie starej synagógy
Prijímateľ:	Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR
Termín realizácie:	10/2014 – 04/2017
Poskytnutý grant:	648 963 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	647 158 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	114 204 EUR
Partneri projektu:	Det mosaiske trossamfund i Oslo (Nórsko)

Účinnosť

Komplex Bardejovského suburbia je zachovaným pozostatkom pôvodnej židovskej štvrte mesta pozostávajúci zo Starej synagógy, domu zhromaždenia, rituálneho kúpeľa, expanznej veže a kotolne. Cieľom projektu bolo oživenie jedinečného areálu židovských rituálnych stavieb na Mlynskej ulici v Bardejove. Hlavnými výstupmi projektu sú: (i) kompletne obnovená Stará synagóga, (ii) sprístupnená a obnovená ženská empóra (galéria) Starej synagógy, (iii) zrekonštruovaný pôvodný rituálny bitúnok, a (iv) kompletne zreštaurovaný, vynovený a sfunkčnený interiér Starej synagógy.

Projekt bol realizovaný najmä v objekte Starej synagógy. Na mieste pôvodného rituálneho bitúnku bola postavená nová budova zodpovedajúceho vzhľadu, ktorá plní funkciu hygienického a administratívneho zázemia. V rámci výstavby bol objekt napojený aj na inžinierske siete vrátane kanalizácie.

V Starej synagóge boli realizované interiérové práce v rozsahu reštaurovania drevených prvkov (dvere, drevené stropy), reštaurovanie a fixácia nástenných malieb, stabilizácia vnútorných omietok, obnova pôvodných a doplnenie o nové časti podláh. Bola inštalovaná expozícia venovaná dejinám bardejovskej židovskej komunity. Exteriérové práce boli realizované v rozsahu reštaurovania fasády, fixácie žľabov, obnov korunnej rímsy, vybudovania repliky vonkajšieho schodiska a rekonštrukcie jeho výzdoby. Boli obnovené pôvodné slnečné hodiny, upravené okolité plochy nádvoria, vybudované oplotenie a vstupná brána do areálu Bardejovského suburbia.

Aktivity projektu boli v celom plánovanom rozsahu zrealizované, rovnako merateľné ukazovatele projektu boli v celom rozsahu naplnené. Prijímateľ osobitne oceňuje možnosť navýšenia grantu počas realizácie projektu, vďaka čomu bola vybudovaná replika rituálneho bitúnku.

Udržateľnosť

Udržateľnosť projektu zabezpečuje vlastník objektu prostredníctvom partnera občianske združenie Vita in suburbium. Toto občianske združenie nebolo partnerom projektu, jeho členovia však boli členmi projektového tímu. Táto forma bola zvolená najmä preto, že vlastník objektu nemá zriadenú pobočku či pracovisko v mieste realizácie projektu ani v jeho okolí. OZ Vita in suburbium sa dlhodobo venuje aktivitám v priestoroch Bardejovského suburbia a spolupráca je obojstranne vnímaná ako plne uspokojivá a vyhovujúca. Náklady na prevádzku znáša vlastník objektov, OZ zabezpečuje ostatné činnosti bezodplatne. Na časť nákladov, súvisiacich najmä s organizáciou podujatí a prehliadok pre školy, prispieva mesto Bardejov.

Výsledky projektu sú prístupné širokej verejnosti. Súčasťou areálu je aj pamätník holokaustu. Objekty sú navštevované jednotlivcami, organizovanými skupinami a odbornou verejnosťou. OZ nadviazalo spoluprácu so ZUŠ v Bardejove a v priestoroch zrekonštruovanej ženskej galérie je vyčlenený priestor pre vystavovanie prác jej žiakov. Vstupné do objektov nie je stanovené, sú vybrané výhradne dobrovoľné príspevky od návštevníkov.

Na webovom sídle www.suburbiumbardejov.sk je zabezpečená nielen publicita projektu, ale sú tu uverejnené informácie o histórii židovskej komunity v Bardejove a dokumentácia z uskutočnených aktivít. Informácie o budúcich aj minulých aktivitách a programe, ktorý sa realizuje v objekte, sú zverejnené na facebookovej stránke OZ Vita in suburbium.

Partnerom projektu bola Det mosaiske trossamfund i Oslo, židovská komunita v Osle. Partnerstvo vzniklo pri príprave projektu a je realizované na úrovni spoločenského styku. V súčasnosti prebieha komunikácia medzi partnermi i naďalej, nepredstavuje však perspektívne partnerstvo pre ďalšie aktivity.

Vplyv

Realizácia projektu významne prispela k záchrane pamiatok dokumentujúcich prítomnosť židovskej komunity v meste Bardejov, ktorá v súčasnosti už oficiálne v meste neexistuje. V priestoroch Starej synagógy vznikol reprezentatívny multifunkčný priestor, ktorý zároveň sprístupňuje a propaguje unikátne kultúrne dedičstvo. V objekte sú umiestnené stále expozície z histórie židovskej komunity a predmety dokumentujúce pôvodný účel využitia jednotlivých častí stavby – náboženské symboly, rituálne predmety, zachované artefakty. Prepojením s modernými technológiami je vytvorený priestor pre prezentáciu súčasného umenia. Využitie priestorov je však sezónne, nakoľko pre zachovanie pôvodných

architektonických prvkov nie je možné trvalé vykurovanie, a teda ani využívanie interiéru počas zimných mesiacov.

Všetky tieto aktivity prispeli k zvýšenej návštevnosti Suburbia, ale hlavne zreštaurovanej synagógy. Podľa štatistík vedených OZ Vita in suburbium navštívilo v roku 2017 synagógu 3 125 návštevníkov.

Zrekonštruované objekty tiež podnietili záujem potomkov bardejovskej židovskej komunity žijúcich v zahraničí, ktorých stretnutie sa uskutočnilo v zrekonštruovaných objektoch v roku 2017. Počas prevádzky priameho leteckého spojenia Košice – Tel Aviv bola zaznamenaná návštevnosť viac ako 770 izraelských turistov. Významným vplyvom projektu je záujem základných aj stredných škôl o návštevy objektu vrátane komentovaného sprevádzania. Týmto spôsobom sú odovzdávané informácie o potrebe ochrany a záchranu kultúrneho dedičstva, dôležitým je aj prínos pre pozitívne vnímanie spolunažívania ľudí rôzneho vierovyznania a potláčanie prejavov extrémizmu.

Projekt nemal priamy vplyv na nárast zamestnanosti v organizácii prijímateľa, do budúcnosti je však zrejmá potreba vytvorenia minimálne jedného sezónneho pracovného miesta.

V nových priestoroch sa od ukončenia projektu konali rôzne významné podujatia: koncert Solamente Naturali a ich projekt Thesaurus (hebrejské piesne) naživo, Koncert a diskusia "Otvorene o extrémizme", Večer chvál Kyjevského hebrejského mesiánskeho zboru, Večer židovskej hudby v bardejovskom suburbii: Synagóga oživa, Kultúrne leto Bélu Kélera - Piesňový recitál. Ďalej sa tu uskutočnili Bardejovské potulky, návšteva zástupkýň veľvyslanectva Nórskeho kráľovstva v SR a návšteva študentov z nórskeho partnerského mesta Molde.

Úspešná realizácia projektu inšpirovala prijímateľa aj na ďalšie projektové zámery, ktoré má v pláne postupne realizovať. V budúcnosti plánuje Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR pokračovať v rekonštrukcii ďalších objektov v komplexe suburbia, konkrétne unikátnej technológii ohrevu vody parou pre rituálne kúpele, ktorá sa zachovala spolu s rozvodnou infraštruktúrou, ako aj Domu zhromaždenia, ktorý má bohatú históriu nielen ako miesto modlitieb a vzdelávania, ale aj ako miesto, kde boli zhromažďovaní bardejovskí židia pred transportom do koncentračných táborov. Komplexná rekonštrukcia celého areálu Bardejovského suburbia je plánovaná tak, aby vytvorila výnimočný kultúrny a spoločenský priestor.

3.1.3 Projekt CLT01005

Názov projektu:	Chránime kultúrne dedičstvo pre budúce generácie
Prijímateľ:	Mesto Holíč
Termín realizácie:	10/2014 – 04/2016
Poskytnutý grant:	640 039 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	637 426 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	112 487 EUR
Partneri projektu:	Nadácia Mitteleuropäische Adels- und Mittergeschlechtsmatrikel – organizačná zložka zahraničnej nadácie (LI), obec Kopčany (SR), Mikroregion Hodonínsko (ČR), Partnerstvo pre Horné Záhorie (SR), Jazdecké a agroturistické centrum JACK o.z. (SR)

Účinnosť

Zámok Holíč je úzko zviazaný s najvýznamnejšími šľachtickými rodmi na území bývalého Rakúsko-Uhorska, najmä s Máriou Teréziou, a je súčasťou medzinárodného komplexu významných historických pamiatok, ktoré sú spájané s touto panovníčkou. Cieľom projektu preto bolo obnovené, zrekonštruované a chránené kultúrne dedičstvo sprístupnené verejnosti.

Hlavným výstupom projektu je zrekonštruovaný juhovýchodný bastión Holíčskeho zámku. Tento bastión, ktorý je súčasťou pôvodného protitureckého zámockého opevnenia, bol v havarijnom stave a v roku 2005 sa vplyvom poveternostných podmienok a času zrútil. V rámci projektu bolo zrekonštruovaných 895 m² vonkajšieho múru a 2280 m² vnútornej plochy bastiónu. Obnovou prešiel aj jediný zachovaný historický žľab. Okrem toho boli realizované úpravy okolia bastiónu: zatrávnenie, výsadba 10 stromov, osadenie lavičiek, odpadkových košov a osvetlenie, ktoré bolo možné aj vďaka dodatočnému navýšeniu rozpočtu projektu.

Aktivity projektu boli v celom plánovanom rozsahu zrealizované a merateľné ukazovatele projektu boli dosiahnuté.

Udržateľnosť

Udržateľnosť projektu zabezpečuje v celom rozsahu mesto Holíč zo svojich prostriedkov a v súčasnosti pokračuje s prípravami na ďalšie rekonštrukčné práce, ktoré budú zamerané na komplexnú obnovu interiéru. Aktuálne prebiehajú na bastióne rekonštrukčné práce strechy. Po ich ukončení bude bastión prístupný za každého počasia a vnútorné priestory budú chránené pred nepriaznivými poveternostnými vplyvmi. Ďalšie práce sú plánované aj v exteriéri, kde budú spevnené chodníky a doplnená ďalšia zeleň. V budúcnosti má mesto Holíč

záujem o výsadbu zelene a kvetín aj v suchej priekope, čím sa podporí aj aktuálny trend záhradného turizmu.

Partnerstvá vytvorené v rámci projektu pokračujú aj po jeho skončení, najmä v oblasti rozvoja cestovného ruchu. V súčasnosti sa mesto Holíč a obec Kopčany snažia o vzájomné prepojenie historických pamiatok (Holíčsky zámok a kostol sv. Margity Antiochijskej a barokový žrebčín v Kopčanoch) cyklotrasou v nadväznosti na lávku cez rieku Moravu spájajúcu archeopark Kopčany – Mikulčice. S občianskym združením JACK a obcou Kopčany mesto Holíč organizuje podujatie Hony na divú zver, ktoré sa koná v žrebčíne v Kopčanoch a na Holíčskom zámku, taktiež sa spoločne organizuje slávnosť Cyrilometodská ratolesť, ktorá sa koná pri kostole sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch, a mnoho ďalších podujatí. Mesto Holíč je členom Partnerstva pre Horné Záhorie, ktoré združuje 38 miest a obcí Horného Záhoria. Je mnoho spoločných aktivít, na ktorých sa spoločne obce a mestá podieľajú, napríklad budovanie spoločnej cyklo dopravnej trasy, ktorá vedie cez štyri katastre obcí (Holíč, Kátov, Vrádište, Skalica).

Zahraničnými partnermi v projekte boli Mikroregión Hodonínsko, významný partner mesta Holíč najmä pri spoločných cezhraničných projektoch. Mikroregión Hodonínsko zabezpečuje prostredníctvom svojich regionálnych centier propagáciu nielen mesta Holíč a jeho pamiatok, ale celého regiónu Záhoria.

Donorským partnerom projektu bola Nadácia MeAM, ktorá pôsobí ako organizačná zložka lichtenštajnskej Nadácie MeAM na Slovensku. Okrem tohto projektu Mesto Holíč spoločne s nadáciou MeAM implementovali aj bilaterálnu aktivitu v rámci opatrenia B bilaterálneho fondu programu SK05 s názvom „Premeny života v Habsburskej monarchii v časoch panovania Márie Terézie“ a pripravujú aj ďalšie projekty.

Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti môžeme konštatovať, že udržateľnosť výsledkov projektu je zabezpečená dostatočne a výhľadovo určite presiahne povinné obdobie.

Vplyv

Okrem zachovania národnej kultúrnej pamiatky je najvýznamnejším vplyvom projektu rozšírenie poskytovaných služieb návštevníkom Holíčskeho zámku a zvýšenie jeho celkovej turistickej atraktívnosti. Objekt bastiónu je bezbariérový a bezplatne prístupný verejnosti, pričom prijímateľ deklaruje zvýšenú návštevnosť objektu po jeho rekonštrukcii najmä v rámci rôznych podujatí, ktoré sú v areáli realizované. Zrekonštruovaný bastión je súčasťou viacerých návštevníckych okruhov, rovnako je vstupom pre člnkovanie vo vodných valoch, ktoré môže byť prevádzkované len vďaka realizácii projektu. V exteriéri bastiónu je inštalovaná muzeálna

expozičia, ktorá je priebežne obmieňaná podľa potreby. Bastión je tiež súčasťou vzdelávacích programov, kultúrnych a spoločenských podujatí, ktoré sú organizované v areáli Holíčskeho zámku, vrátane podujatí pre žiakov základných a stredných škôl či seniorov. Služi aj na oddych návštevníkom zámku. Je z neho výhľad na zámocké záhrady, ktoré prechádzajú postupnou revitalizáciou, a tiež na zámocký rybník. V rekonštruovaných priestoroch boli realizované aj nové aktivity, napr. ochutnávka Záhoráckej klobásky spojená so Zámockými pivnými slávnosťami a remeselný jarmok Rotenstein. Obe podujatia majú plánované ďalšie ročníky. Prezentácia bastiónu je súčasťou mnohých propagačných materiálov mesta Holíč. Prezentačné video o bastióne bolo odvysielané v miestnej televízii Wywar a v súčasnosti mesto plánuje premietiť propagačné video z produkcie MIRAFILM v kancelárii TIC v Holíči.

Okrem rekonštrukčných prác a zachovania jedinečného archeologického nálezu (žľabu) realizácia projektu mala čiastočný vplyv aj na životné prostredie. Zatrávenie okolia bastiónu a výsadba 10 vzrastlých stromov významne prispievajú nielen k estetickému vylepšeniu vzhľadu okolia objektu, ale prispievajú aj k rozširovaniu zelených plôch.

Priamy dopad na zamestnanosť projekt nemal, nepriamo však zvýšením návštevnosti zámku prispieva k rozvoju cestovného ruchu v regióne.

3.1.4 Projekt CLT02003

Názov projektu:	Revitalizácia Pariča (RePar)
Prijímateľ:	Mesto Trebišov
Termín realizácie:	11/2014 – 04/2017
Poskytnutý grant:	668 026 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	611 226 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	152 806 EUR
Partneri projektu:	Múzeum a kultúrne centrum južného Zemplína v Trebišove (SR)

Účinnosť

Cieľom projektu bolo pomocou obnovenej kultúrnej pamiatky – hradu Parič – a zlepšenia návštevnickej infraštruktúry prispieť k zlepšeniu prístupnosti pre návštevníkov, osobitne pre znevýhodnené skupiny návštevníkov. Najdôležitejšími výstupmi projektu sú (i) obnovená ruina hradu Parič, vrátane realizácie potrebných výskumov, (ii) iluminácia ruiny hradu Parič, (iii) upravené prístupové komunikácie k ruine hradu Parič, (iv) jednotný informačný systém pozostávajúci z informačných tabúl vytvorených z kvalitných a trvácnych materiálov nenarušajúcich autentické prostredie mestského parku.

Realizáciou všetkých aktivít projektu bola zachránená významná a z viacerých odborných hľadísk (tehly ako dominantný materiál, dispozícia, situovanie v nížinatej oblasti) unikátna kultúrna pamiatka hrad Parič, a tiež upravená prístupová komunikácia k nej. Bolo zrekonštruované a zakonzervované existujúce pôvodné torzo hradného múra. Na základe výsledkov archeologického výskumu bol vybudovaný vonkajší aj vnútorný pôdorys hradu, ktorý vysvetľuje a dokumentuje jeho umiestnenie, rozlohu aj členenie. Aktivity projektu boli v celom plánovanom rozsahu zrealizované, rovnako merateľné ukazovatele projektu boli v celom rozsahu naplnené.

Udržateľnosť

Je možné konštatovať, že mesto Trebišov ako prijímateľ projektu prevzalo plnú zodpovednosť za udržateľnosť a ďalší rozvoj ruiny hradu Parič. Ďalšie financovanie zabezpečuje v celom rozsahu mesto Trebišov zo svojich prostriedkov – ako príklad je možné uviesť rekonštrukciu mlatového chodníka vedúceho popri hrade financovanú z rozpočtu mesta, ktorá nad rámec projektu prispela k zvyšovaniu atraktivity danej lokality pre domácich aj turistov. Ruina hradu Parič je verejne prístupná a sprístupnená bez poplatku, nakoľko sa nachádza priamo v areáli mestského parku. Údržbu obnovených častí a ich okolia zabezpečuje prijímateľ celoročne z vlastných zdrojov tak, aby bola nepretržite dostupná bez obmedzení.

Partner projektu Múzeum a kultúrne centrum južného Zemplína v Trebišove dlhodobo spolupracovalo s mestom Trebišov aj pred samotnou realizáciou projektu, najčastejšie pri organizácii rôznych kultúrnych podujatí. V rámci projektu partner zabezpečil realizáciu nevyhnutného archeologického výskumu. Po skončení realizácie projektu v prípade záujmu návštevníkov zabezpečuje prehliadky ruiny hradu Parič so sprievodcom a odborným výkladom.

Vplyv

Realizácia projektu jednoznačne zlepšila prístupnosť k významnej ruine hradu Parič, a to nielen opravou chodníkov vedúcich k ruine hradu, ale aj osadením jednotných informačných tabúľ, lavičiek a osvetlenia. Okrem osvetlenia hlavného a prístupového chodníka zabezpečil prijímateľ aj ilumináciu (osvetlenie) samotnej ruiny. Všetky tieto aktivity, vrátane samotných prác na ruine hradu, výrazne prispeli k zatraktívneniu prostredia mestského parku. Prijímateľ deklaruje zvýšenú návštevnosť parku, nakoľko dostáva mnoho pozitívnych ohlasov od návštevníkov z mesta či mimo neho. Presné čísla o počte návštevníkov však nie je možné získať, nakoľko je areál otvorený a jeho návštevnosť sa nesleduje.

Projekt nemal priamy vplyv na nárast zamestnanosti v organizácii prijímateľa, nakoľko sa na ňom podieľali obstarané stavebné firmy. Pri archeologickom výskume bola zabezpečená spolupráca aj z radov vlastných zamestnancov partnera projektu a mesta Trebišov.

Výsledkom realizácie projektu zatiaľ nebolo vytvorenie žiadnej novej aktivity, resp. spoločenského alebo kultúrneho podujatia. Do budúcnosti však mesto Trebišov plánuje práve v areáli hradu a jeho okolí organizovať historické dni mesta, kde by sa prezentovali šermiari a dobové remeslá. Úspešná realizácia projektu inšpirovala prijímateľa aj na ďalšie projektové zámery, ktoré má v pláne postupne realizovať, či už z vlastných zdrojov alebo v rámci rôznych grantových schém. Ide najmä o zatraktívňovanie ostatných častí mestského parku a zabezpečovanie rôznych sprievodných služieb, napr. člnkovanie v okolí Mauzólea Grófa Júliusa Andrássyho či otvorenie kaviarne/reštaurácie v rámci existujúcej infraštruktúry v mestskom parku. Okrem toho má potenciál na ďalšie investície aj bývalá vínna pivnica, ktorá sa nachádza v bezprostrednej blízkosti ruiny hradu Parič, a ktorá kedysi slúžila ako vináreň.

3.1.5 Projekt CLT02010

Názov projektu:	Zlepšenie turistickej infraštruktúry sprístupnenia národnej kultúrnej pamiatky – Nitra hrad – vrátane obnovy jeho častí
Prijímateľ:	Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra
Termín realizácie:	02/2015 – 04/2017
Poskytnutý grant:	797 814 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	779 221 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	137 510 EUR
Partneri projektu:	Castellum, n.o. (SR)

Účinnosť

Cieľom projektu bolo obnovené, zrekonštruované a chránené kultúrne dedičstvo sprístupnené verejnosti. Projekt bol realizovaný na Nitrianskom hrade, pričom jeho najvýznamnejšími výstupmi sú: (i) obnovená hradná pivnica sprístupnená verejnosti; (2) sprístupnená veža hradu – terasa – kamenná balustráda; (3) obnovený prístupový chodník prebudovaný na náučný chodník s inštalovanými informačnými tabuľami, lavičkami, odpadkovými košmi a osvetlením; (4) objekt služieb turistov – kaviareň s reštauráciou; (5) opravené hradné múry v hradnom areáli.

Partnerom projektu je nezisková organizácia Castellum, ktorá bola zriadená prijímateľom za účelom plnenia úloh spojených s prezentáciou Nitrianskeho hradu. Zabezpečuje služby turistom, stará sa najmä o sprievodcovské služby na hrade, výber vstupného, zvyšovanie návštevnosti a prevádzkovanie toaliet v hradnom areáli. Keďže ide o organizáciu v zriaďovateľskej pôsobnosti prijímateľa, nie je možné hovoriť o skutočnom projektovom partnerstve, ale skôr o organizačnej zložke prijímateľa zodpovednej za komerčnú prevádzku Nitrianskeho hradu a následne aj za finančnú udržateľnosť výsledkov projektu.

V rámci projektu sa zrealizovali všetky aktivity a boli naplnené všetky ukazovatele. Prijímateľ pozitívne hodnotí navýšenie grantu v priebehu realizácie projektu, vďaka čomu bol rozšírený pôvodný zámer náučného chodníka aj o jeho osvetlenie.

Udržateľnosť

V súčasnosti prijímateľ financuje všetky aktivity v predmetnej lokalite z vlastných prostriedkov. Tie sú tvorené najmä tržbami zo vstupného, ktoré sa pohybuje od 0,50 EUR za základné vstupné slúžiace ako udržiavací poplatok pre areál do 5 EUR zahrňajúce kompletnú prehliadku hradu a jeho areálu. Objekt služieb turistom je taktiež financovaný z vlastných prostriedkov, ktoré sa vygenerujú prevádzkou kaviarne s reštauráciou.

Je možné konštatovať, že prijímateľ dlhodobo a plánovite udržiava a rozvíja areál Nitrianskeho hradu. Rozsiahle rekonštrukcie hradu a jeho okolia, financované z vlastných prostriedkov prijímateľa, prebiehajú už od roku 2002. Približne tri roky pred podaním projektu pracoval tím ľudí okolo biskupa Judáka na pamiatkových výskumoch, projektovej dokumentácii a nevyhnutných stavebných povoleniach, čo do značnej miery prispelo k úspechu predloženej žiadosti o projekt. Udržateľnosť výsledkov projektu je preto hodnotená ako vysoká.

Vplyv

Najvýznamnejší vplyv projektu je jednoznačne vidieť v rastúcej návštevnosti hradu a hradného areálu. Opravou prístupového chodníka, postavením objektu služieb turistom, opravou predpolia hradu a obnovou hradnej pivnice sa vytvoril priestor pre aktivity, ktoré predtým neexistovali a v súčasnosti svojou komplexnosťou prispievajú k zvýšenému záujmu návštevníkov. Hoci je hradná veža je otvorená len v období od apríla do októbra, mesačne ju navštívi okolo 5 000 ľudí. Okrem toho sa v oblasti chodníka revitalizovala zeleň, čo má tiež značný vplyv na celkovú atraktivitu lokality aj na jej návštevnosť a pozitívne ohlasy verejnosti.

V minulosti slúžilo predpolie hradu ako útočisko pre ľudí bez domova a vandalov a nachádzala sa tu aj nelegálna skládka odpadu. Na mieste bývalého smetiska dnes stojí reprezentatívne predpolie hradu, ktoré slúži na organizovanie rôznych outdoorových podujatí, ale aj ako parkovisko. V júli 2017 tu mala koncert Mária Čírová, v auguste 2017 to boli Jana Kirschner, Katarína Koščová či Katarzia. V decembri 2017 sa tu konalo podujatie Vianočné mestečko. V letných mesiacoch sa v areáli hradu organizuje letné kino, ktoré sa tu organizovalo aj pred realizáciou projektu, vďaka projektu sa však zvýšila jeho návštevnosť. V niektorých prípadoch musia organizátori dokonca obmedzovať ďalší vstup ľudí do areálu, nakoľko naplnili jeho kapacity na maximum.

Objekt služieb turistom je kaviareň s reštauráciou, nachádzajúca sa pod úrovňou hradu, aby nenarúšala jeho charakteristický vzhľad. Okrem pozitívneho vplyvu na návštevnosť hradu má tento objekt aj významný vplyv na zamestnanosť. Vďaka realizácii projektu tu našlo trvalé zamestnanie 12 stálych pracovníkov a niekoľko sezónnych brigádnikov z radov študentov miestnych univerzít, ktorí pracujú najmä ako sprievodcovia – či už návštevníkov zo Slovenska alebo zahraničných delegácií. Treba však podotknúť, že zamestnávateľom nie je samotný prijímateľ, ale partner projektu Castellum, n.o., ktoré zabezpečuje prevádzku objektu, ale aj prehliadok hradu a hradného areálu.

Obnova hradnej pivnice zatiaľ slúži na organizované ochutnávky lokálnych vín pre väčšie skupiny turistov. V budúcnosti tu plánuje prijímateľ vytvoriť prevádzku s občerstvením pre širokú verejnosť, aby boli priestory pivnice využívané čo najlepšie.

3.1.6 Projekt CLTPP001

Názov projektu:	Pro Monumenta - prevencia údržbou
Prijímateľ:	Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
Termín realizácie:	01/2014 – 04/2017
Poskytnutý grant:	1 152 056 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	1 074 809 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	0 EUR
Partneri projektu:	Riksantikvaren - Direktoratet for kulturminneforvaltning (Nórsko)

Účinnosť

Základné ciele projektu boli stanovené ako vytvorenie systému preventívneho monitoringu nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu v zmysle § 22 zákona č. 49/2001 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v zmysle neskorších predpisov na princípe zainteresovania vlastníka a užívateľov pamiatky, teda všetkých, ktorí môžu vytvoriť systém včasného varovania. Projekt vychádzal z predpokladu, že prevencia je ekonomická a účinná ochrana, pričom prevenciou je myslená pravidelná údržba a predchádzanie krízovým situáciám, ktoré vedú k degradácii a nezvratným porušeniam kultúrneho dedičstva.

V rámci projektu bol vytvorený pracovný tím, ktorý bol umiestnený na troch regionálnych pracoviskách pre pokrytie územia západného Slovenska v Trnave, stredného Slovenska v Banskej Štiavnici a východného Slovenska v Spišskej Sobote. Riadenie projektu bolo zabezpečené manažmentom projektu na Pamiatkovom úrade SR v Bratislave. Regionálne pracoviská boli vybavené pojazdnými dielňami (špeciálne vybavené vozidlá pre priamu prácu v teréne) a boli pre ne zabezpečené administratívne priestory vrátane základného vybavenia. Vďaka dodatočným finančným prostriedkom, ktoré boli v priebehu realizácie prijímateľovi poskytnuté, bolo doplnené IKT vybavenie na jednotlivých pracoviskách a ďalšie potrebné vybavenie pre prácu v teréne. Boli tak vytvorené nové pracovné miesta, ktoré boli obsadené pracovníkmi so skúsenosťami v oblasti ochrany pamiatkového fondu, príslušným vzdelaním a zároveň zručnými v remeselných prácach. Pracovné miesta boli obsadené prevažne mužmi, no v pracovnom tíme pôsobí aj jedna žena. Všetci pracovníci absolvovali školenia v oblasti remeselných prác, napr. klampiarske práce, tesárske a stolárske práce, práce vo výškach.

Na základe odporúčaní krajských pamiatkových úradov zostavil projektový tím zoznam NKP, ktoré svojim technickým stavom, geografickým rozmiestnením, typovou skladbou či vlastníckym pozadím zodpovedal výberovým kritériám projektu. Pre každú z týchto nehnuteľných kultúrnych pamiatok bola vypracovaná Technická správa o kultúrnej pamiatke

(TSKP), spolu 226, čo predstavuje hlavný výsledok projektu. Každá správa obsahuje okrem informácie o aktuálnom stave NKP aj identifikáciu problémov a odporúčaní na ich riešenie v postupných krokoch a následné predchádzanie prostredníctvom údržby. Na jednotlivých NKP regionálny tím vykonal najnutnejšie práce a inštruoval vlastníka ako ďalej postupovať pri bežnej údržbe NKP.

Na podporu povedomia o potrebe preventívnej údržby NKP boli v rámci projektu zorganizované informačné podujatia (Dni Pro Monumenta), ktorých súčasťou boli aj odborné prednášky. Propagácia myšlienok projektu bola zabezpečená aj vydaním informačných materiálov, aktívnou účasťou na najrôznejších podujatiach, kde boli prednášané myšlienky projektu. Pojazdné dielne sú zvonku graficky upravené tak, aby neustále propagovali preventívnu údržbu a sú jednoznačne identifikovateľné s projektom.

V priebehu projektu bolo zriadené webové sídlo projektu www.promonumenta.sk, ktoré poskytuje dôležité informácie a manuály. Jeho súčasťou je aj aplikácia pre rezerváciu termínu inšpekcie NKP v prípade záujmu vlastníka. Stránka je aktívna a priebežne aktualizovaná.

Veľkým prínosom bola podľa vyjadrenia riadiaceho tímu projektu možnosť navýšenia grantu v priebehu realizácie, čo umožnilo skvalitniť prácu regionálnych pracovísk. Ciele projektu boli dosiahnuté a hlavný ukazovateľ výstupu (počet pravidelne monitorovaných a udržiavaných budov pamiatkovej hodnoty) bol dosiahnutý a prekročený.

Udržateľnosť

Udržateľnosť výsledkov projektu je zabezpečovaná prijímateľom v celom rozsahu, a to najmä novovzniknutým Odborom preventívnej údržby pamiatok na Pamiatkovom úrade SR, ktorý bol zodpovedný za implementáciu projektu.

Na webovom sídle projektu je vlastníckmi a správcami NKP aktívne využívaná možnosť rezervácie termínu na vykonanie inšpekcie. O veľkom záujme a nepochybniteľnej užitočnosti projektu svedčí záujem až 70% všetkých vlastníkov NKP, ktorí si už inšpekciu objednali aj napriek povinnosti za poskytnuté služby uhradiť čiastku, ktorá zodpovedá vynaloženým nákladom na dopravu a materiál inšpekčnej skupiny.

Spolupráca s nórskym partnerom Riksantikvaren – Direktoratet for kulturminneforvaltning prebieha aj po skončení realizácie projektu. Okrem spolupráce na príprave FM EHP na roky 2014 – 2021 bola jedna z inšpektoriek vybraná ako účastníčka 18-teho ročníka Medzinárodného kurzu v oblasti konzervovania dreva v Oslo. Okrem toho má nórsky partner v budúcnosti záujem učiť sa na slovenskom príklade Pro Monumenta a implementovať podobný projekt v Nórsku.

Vzhľadom na to, že prijímateľ je štátna rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom kultúry SR, finančná udržateľnosť projektu je v rámci zmluvných povinností zaručená. Ďalšie fungovanie projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou je na základe pozitívnej odozvy vlastníkov NKP želateľné aj s prípadnou pokračujúcou podporou Finančného mechanizmu EHP.

Vplyv

Vytvorené TSKP slúžia vlastníkom a správcom NKP ako podklad na rutinnú údržbu či východisko na menšie opravy, no v mnohých prípadoch aj ako jednoznačný podklad na vypracovanie projektovej dokumentácie na opravu alebo obnovu objektu. TSKP môžu slúžiť aj ako podklad na reklamáciu už vykonaných prác. Prínos projektu pre vlastníkov NKP je tak aj v predchádzaní zbytočne rozsiahlym a invazívnym zásahom do NKP namiesto jednoduchých a účinných preventívnych riešení.

Ministerstvo kultúry SR vďaka projektu dostalo možnosť zapojiť inšpektorov do prípravy a evaluácie projektov v rámci dotačného programu Obnovme si svoj dom, podprogramu 1.6. Každý žiadateľ musí v rámci svojej žiadosti požiadať o vypracovanie TSKP, ktorá pomáha komisii pri posudzovaní žiadostí. Sú tak eliminované žiadosti, ktoré obsahujú neadekvátne zásahy, často finančne nadhodnotené. Zároveň inšpekčné tímy vyhodnocujú kvalitu a rozsah uskutočnených prác pred poskytnutím ďalšej zálohovej platby pri podporených žiadostiach. Ide teda o snahu objektivizovať a zefektívniť narábanie s verejnými zdrojmi určenými na pamiatkovú starostlivosť.

Okrem toho sa zrealizovaným projektom darí výrazne zvyšovať povedomie o potrebe údržby a preventívnej ochrany národných kultúrnych pamiatok. Bola vydaná publikácia „Údržba historických stavieb“ odborného koordinátora projektu Pavla Ižvolta, ktorá umožňuje vlastníkom a správcom pamiatkových objektov svojpomocne udržiavať pamiatku v čo najlepšej kondícii bez zásahu inšpekčných skupín.

Bolo vytvorených a udrжанých 11 pracovných miest, pričom prijímateľ aktuálne eviduje potrebu navýšenia o jedného pracovníka pre každé regionálne pracovisko.

3.1.7 Projekt CLT03001

Názov projektu:	Prekonávanie hraníc - kultúra, spôsob vzájomného porozumenia
Prijímateľ:	BONA FIDE, o.z.
Termín realizácie:	11/2016 – 04/2017
Poskytnutý grant:	173 507 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	132 146 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	14 683 EUR
Partneri projektu:	Scenekunst Østfold (Nórsko), Truc sphérique (SR)

Účinnosť

Cieľom projektu bolo vytvorenie a následné rozšírenie spolupráce medzi slovenskými a škandinávskymi kultúrnymi centrami, organizáciami a umelcami. Celkovo pri projekte spolupracovalo 22 košických a 33 celoslovenských kultúrnych iniciatív s 27 nóorskymi a 25 islandskými umelcami a ďalšími z Maďarska, Českej republiky a Poľska. Prostredníctvom projektu vznikli nové kooperácie a prepojenia na ďalších umelcov či centrá.

Implementácia projektu bola skomplikovaná časovým posunom začiatku jeho realizácie¹⁰, ktorého dôsledkom boli viaceré zmeny programu a predovšetkým zrušenie už predtým dohodnutých podujatí a vystúpení (napr. v Nórsku sa premiéra operného predstavenia musela presunúť z priestorov partnera projektu Scenekunst Østfold do kultúrneho centra Tou Scene v Stavangeri). Mnohí dohodnutí umelci od spolupráce odstúpili, čo spôsobilo nutnosť hľadania si nových partnerských inštitúcií a umelcov. Improvizovaná dramaturgia mala za následok menej známych interpretov v programe, čo pravdepodobne bolo príčinou menšieho diváckeho záujmu než očakával prijímateľ. Hlavnými výstupmi projektu bolo (i) 6 koncertov prezentujúcich škandinávsku hudbu, (ii) štvordňový multižánrový Festival Moonride Scandi, na ktorom sa predstavili hudobné osobnosti a kapely z Nórska a z Islandu, uskutočnila sa umelecká burza ArtExpo Košice a konferencia Medzikultúrny dialóg, a (iii) vytvorenie a premiéra multikultúrnej experimentálnej opery s názvom Záhada tyče.

Na projekte spolupracovalo v úlohe partnera kultúrne centrum Stanica Žilina-Záriečie, ktorú prevádzkuje občianske združenie Truc sphérique. Na Žilinskom festivale fašiangových

---

¹⁰ Výzva na predkladanie žiadostí o projekt CLT03 bola vyhlásená 12.06.2015 a uzavretá 31.08.2015. Priamo vo výzve boli uvedené ambiciózne termíny predpokladaného začiatku realizácie projektov 01.10.2015 a ukončenia projektov 30.4.2016. BONA FIDE, o.z. ako prijímateľ bez predchádzajúcich skúseností s implementáciou väčších projektov nechal pri plánovaní aktivít projektu do úvahy riziko možného posunu začiatku realizácie projektu, čím vznikli uvedené komplikácie. Ponuka na poskytnutie grantu bola úspešným žiadateľom zaslaná vo februári 2016. Realizácia projektu BONA FIDE, o.z. začala v máji 2016.

masiek bol v rámci projektu realizovaný karnevalový workshop spolu s vystúpením nórskej skupiny Stella Polaris. Jednu z tvorivých dielní pripravili i pre deti zo znevýhodneného prostredia na ZŠ Hollého v Žiline, s ktorými následne odohrali predstavenie Šamanov sen.

Všetky ukazovatele výsledkov projektu okrem jedného (počet odborníkov uznávajúcich kvalitu opery v recenziách) boli dosiahnuté alebo prekročené. Prijímateľ si zo skúseností s realizáciou projektu vzal ponaučenie, že aktivity boli nastavené príliš ambiciózne a širokospektrálne. Do budúcnosti sa plánuje sústrediť na vybrané typy aktivít, ktoré sú pre organizáciu najdôležitejšie (najmä hudobné formáty).

Udržateľnosť

Výsledky projektu v podobe ďalších ročníkov festivalu, ďalších repríz opery a hudobných podujatí prijímateľ financuje z vlastných zdrojov aj z nových grantových zdrojov. Fond na podporu umenia podporil v roku 2018 ďalšie tri uvedenia opery Záhada tyče, a to v Budapešti, Bratislave a Prahe. Fond na podporu umenia tiež v roku 2018 podporil ďalší ročník festivalu Moonride.

Spolupráca s nórske partnerom projektu Scenekunst Østfold zatiaľ nepokračuje, ale pokračuje spolupráca s jednotlivými nóorskými a islandskými umelcami. Spolupráca so slovenským partnerom OZ Truc sphérique je dlhodobá a strategická, a to ako na úrovni členov správnych rád, tak aj na programovej úrovni. Je to partner, s ktorým prijímateľ spolupracoval už pred vznikom projektu a spolupráca pokračuje aj po jeho ukončení.

Vplyv

Projekt položil základy umeleckej spolupráce prijímateľa s nóorskou a islandskou hudobnou scénou. Podľa vyjadrenia zástupcov prijímateľa by bez tohto projektu pravdepodobne nikdy aktívne nehľadali partnerov a interpretov v týchto krajinách. Po skončení projektu už mnohí umelci prijímateľa poznajú a niekoľkokrát ročne v Tabačke vystupujú, napr. klavirista zo skupiny Árstíðir Rangar Olafsson mal premiérový koncert vo februári 2018, uskutočnil sa tu koncert kapely Bloodgroup z Reykjavíku, v rámci ďalšieho pokračovania festivalu Moonride bude realizovaný elektronický projekt Kiasmos i ďalšie vystúpenia umelcov z Nórska a Islandu. Vďaka projektu tiež vznikla opera Záhada tyče v internacionálnej podobe, ktorá by inak pravdepodobne nebola možná. Opera bude mať ďalšie reprízy, pričom prijímateľ naďalej vystupuje v úlohe koproducenta.

Zaradenie festivalu súčasného umení Moonride do programu projektu sa ukázalo ako zásadné rozhodnutie pre jeho ďalší osud. Po prvých siedmich ročníkoch festival stratil podporu,

potom nasledovala štvorročná prestávka, a vďaka projektu sa ho prijímateľovi podarilo v roku 2017 znovu obnoviť. Po skončení projektu získal festival finančné prostriedky z Fondu na podporu umenia, takže bude mať v roku 2018 svoje ďalšie pokračovanie.

Realizácia projektu tiež výrazne prispela k posilneniu riadiacich a administratívnych kapacít prijímateľa. Bol to prvý veľký projekt, v ktorom prijímateľ vystupoval v úlohe lídra projektu, vďaka čomu bol donútený zlepšiť nastavenie interných procesov (napr. vďaka povinnosti auditu) a posilniť personálne kapacity. Konkrétne vďaka projektu vznikla finančná správna rada, ktorej činnosť pokračuje naďalej, bola prijatá nová účtovníčka, nová PR manažérka a bola vytvorená pozícia hlavného producenta.

Projekt mal vplyv aj na vznik a priebeh internej debaty o rodovej rovnosti v organizácii prijímateľa. Na jednej strane bola snaha zohľadňovať rodové hľadisko pri zostavovaní programu jednotlivých podujatí, na druhej strane pri rozhodovacích procesoch vo vnútri organizácie prijímateľa došlo k určitému posunu smerom k väčšiemu zapojeniu žien. Rodový aspekt bol tiež doplnený do organizačnej stratégie prijímateľa.

3.1.8 Projekt CLT03011

Názov projektu:	Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve
Prijímateľ:	MIRAFILM s.r.o.
Termín realizácie:	03/2016 – 04/2017
Poskytnutý grant:	198 973 EUR
Vyčerpaná suma grantu:	198 876 EUR
Vlastné zdroje prijímateľa:	22 097 EUR
Partneri projektu:	American College of Norway (Nórsko), Oslo Fotokunstscole (Nórsko)

Účinnosť

Cieľom projektu bolo prostredníctvom krátkometrážnych dokumentárnych filmov a fotografií ukázať krásu a hodnotu kultúrneho a historického dedičstva na Slovensku, ktoré sa darí zachraňovať vďaka Finančnému mechanizmu EHP. Filmy v dĺžke 7 – 10 minút ukazujú zmeny, ktoré sa udiali počas dvoch rokov v 21 podporených historických objektoch na území Slovenska, pričom dokumentujú nielen ich krásu, ale i kultúrne či sociálne podhubie, ktoré sa v daných lokalitách vyprofilovalo. Pracovali na nich rôzni režiséri, ktorí si sami tvorili vlastnú koncepciu filmu. Ich súčasťou boli aj kvalitné grafické animácie a vlastná komponovaná hudba.

Súčasne s filmami bola vytvorená séria umeleckých fotografií, na realizácii ktorých sa podieľali slovenskí a nórski fotografi. Výsledný výber fotografií bol tlačený vo vysokej kvalite adjustovaný na kapadorskách s matnou úpravou, aby bola zabezpečená ich profesionálna prezentácia, dostupnosť či bezproblémový transport. Súčasťou fotografickej časti projektu bolo i zakúpenie drevených maliarskych stojanov na vhodnú prezentáciu fotografií v rôznych priestoroch.

Výstupom projektu je aj vizuálne zaujímavá webstránka www.culturalheritage.sk, na ktorej sú dostupné všetky informácie ohľadom projektu, všetky dokumentárne filmy a 10 fotografií z každého objektu, ktoré je možné voľne sťahovať vo vysokej kvalite a využívať bez obmedzení autorským zákonom. Zároveň sa na webovej stránke nachádza i krátky film z pozadia nakrúcania jednotlivých filmov či fotografovania objektov. Súčasťou projektu bola tiež distribúcia výsledných výstupov na USB kľúčoch rôznym médiám, veľvyslanectvám či školám a hlavne všetkým kultúrnym pamiatkam a partnerom, ktorých sa projekt týka.

Partnermi projektu boli nórске filmové školy Oslo Film Skole a American School of Norway v Mosse, kde sa uskutočnili i výstavy fotografií. Celkovo sa do projektu zapojilo približne 20 umeleckých a kreatívnych tvorcov.

Projekt dosiahol a prekročil všetky svoje ciele a merateľné ukazovatele.

Udržateľnosť

Jedinou zmluvnou povinnosťou prijímateľa po skončení realizácie projektu je zabezpečiť fungovanie projektovej webstránky s videami a fotografiami po dobu troch rokov. Z tohto pohľadu je udržateľnosť zabezpečená a vyžaduje len malé dodatočné náklady.

Spolupráca s nóorskymi partnermi pokračuje v obmedzenej miere aj po skončení projektu. Prijímateľ je s nimi v kontakte najmä cez e-maily a sociálne siete, pričom obaja partneri doposiaľ majú vo svojich priestoroch stále výstavy fotografií z projektu. V štádiu plánovania je ďalšia návšteva zástupcov oboch partnerov a Oslo Film Skole na Slovensku.

Vplyv

Hlavnými výstupmi projektu je séria krátkych filmov a fotografií o kultúrnych pamiatkach, na obnovu ktorých prispel Finančný mechanizmus EHP. Počas trvania projektu boli okrem plánovaných výstav a prezentácií uskutočnené výstavy fotografií v Oslo Koncerthus, Hronskom Beňadiku, Nitre a Smoleniciach. Zároveň boli všetky dotknuté kultúrne pamiatky informované o možnosti použiť filmy a fotografie na vlastnú prezentáciu či stálu expozíciu podľa vlastného uváženia¹¹. Na žiadosť Nórskeho veľvyslanectva v SR prijímateľ pripravil kalendár na rok 2017 obsahujúci fotografie projektu. Neskôr si aj obec Dunajský Klatov objednala kalendár z umeleckých fotografií a realizovala výstavu fotografií v zrekonštruovanom objekte mlyna Dunajský Klatov, ktorý bol súčasťou projektu. Prijímateľ v spolupráci s Úradom vlády SR doriešil využiteľnosť filmov z pohľadu autorských práv a pripravuje odvysielanie filmov v RTVS. Následne ich plánuje poskytnúť aj ďalším televíziám, ktoré už prejavili záujem (TV Bratislava, TV Raj – Žilinská televízia). Prijímateľ tiež oslovil Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR ohľadom možnosti prezentovať filmy a fotografie na slovenských veľvyslanectvách v zahraničí.

Projekt prispel k zvýšeniu kapacity prijímateľa implementovať projekty podobného rozsahu. Pôvodnú žiadosť o projekt pripravovala externá agentúra, na základe skúseností s projektom sa však prijímateľ cíti byť v súčasnosti dostatočne fundovaný pripraviť a realizovať podobný projekt vo vlastnej réžii.

---

¹¹Spomedzi vybraných projektov, ktoré boli predmetom tohto hodnotenia, film na svoju propagáciu aktívne využíva Zámok Holíč. Stará synagóga v Bardejove premieta film všetkým skupinám návštevníkov. Hrad Nitra film nevyužíva. Hrad Paríž nebol predmetom projektu Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve.

Projekt nemal vplyv na rodovú rovnosť v organizácii prijímateľa. Filmársky sektor na Slovensku tvorí pomerne úzky okruh osôb, ktoré spolupracujú na základe svojej odbornosti bez ohľadu na pohlavie. Realizácia projektu však ukázala, že v ňom boli vo vysokej miere a významným spôsobom zapojené ženy.

Projekt mal vplyv na zamestnanosť v organizácii prijímateľa iba počas jeho realizácie. Po skončení projektu nebol dôvod ďalej udržiavať vytvorené pracovné miesta. Ad hoc spolupráca s niektorými členmi projektového tímu však naďalej pokračuje, keďže ide prevažne o dlhoročných profesionálov, z ktorých sa aj vďaka tomuto projektu stali osobní priatelia.

Filmy aj fotografie majú veľký potenciál na využitie za účelom (i) prezentácie výsledkov aktivít prispievateľov programu, (ii) prezentácie kultúrneho bohatstva SR v zahraničí, (iii) zvyšovania povedomia o našom kultúrnom bohatstve medzi obyvateľstvom SR, (iv) propagácie samotných zrekonštruovaných kultúrnych pamiatok ako turistických destinácií a (v) ako ilustračné fotografie a filmy na akékoľvek iné reklamné či vzdelávacie účely. Významnou výhodou filmov a fotografií je ich nadčasovosť, teda sú využiteľné aj v dlhodobom horizonte. Dlhodobým vplyvom projektu môže byť aj jeho príspevok k zvýšeniu cestovného ruchu.

Podľa názoru hodnotiteľov však potenciálny vplyv projektu nebol dosiahnutý v plnom rozsahu, nakoľko už uplynul rok od ukončenia projektu a filmy ešte neboli odvysielané v RTVS ani v iných televíziách, a teda zatiaľ nenaplnili svoj potenciálny vplyv na zvyšovanie povedomia o kultúrnom bohatstve medzi obyvateľstvom SR, prezentáciu kultúrneho bohatstva SR v zahraničí ani na cestovný ruch. Filmy ani fotografie neboli zatiaľ dostatočne využité ani na účely prezentácie kultúrneho bohatstva SR v zahraničí. Zároveň nie je jasné, kto bude aktívnym šíriteľom týchto filmov a fotografií v nasledujúcich rokoch, keďže prijímateľ ako malá súkromná firma nemôže bez dodatočného financovania venovať čas a úsilie distribúcii filmov a fotografií, ktoré mu neprinášajú žiadny zisk.

3.2 Zistenia, závery a odporúčania

Analýza relevantnosti programu vzhľadom na právny rámec v oblasti kultúry potvrdila, že program SK05 svojimi cieľmi formulovanými v roku 2012 vhodne vystihol súčasné aj budúce potreby SR v oblasti živej aj neživej kultúry, čo neskôr potvrdili Stratégia rozvoja kultúry pre roky 2014 až 2020 ako aj Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022. Osobitné postavenie má projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou, ktorý svojim charakterom umožňuje realizáciu povinností Pamiatkového úradu SR vyplývajúcich zo zákona (monitoring kultúrnych pamiatok v zmysle § 11 ods. 2 písm. a) zákona o ochrane pamiatkového fondu).

Ex post hodnotenie potvrdilo, že program dosiahol svoje ciele v plnom rozsahu a jeho účinnosť je vysoko uspokojivá.

Udržateľnosť výsledkov programu je na základe posúdenia vzorky siedmich vybraných projektov vysoko uspokojivá. Všetci siedmi prijímatelia jednoznačne prevzali zodpovednosť za udržateľnosť a ďalší rozvoj aktivít, ktoré boli predmetom projektu. Ich financovanie je zabezpečované buď z vlastných zdrojov prijímateľa, alebo z príjmov, ktoré obnovené pamiatky generujú, prípadne aj z ďalších dotačných zdrojov. Udržateľnosť projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou je garantovaná nielen jeho príspevkom k plneniu legislatívnych povinností štátu, ale aj typom prijímateľa (štátna rozpočtová organizácia) a vysokým záujmom zo strany vlastníkov a správcov pamiatok.

Spolupráca so slovenskými partnermi pokračuje vo všetkých prípadoch aj po skončení realizácie projektu, keďže išlo najmä o projektové partnerstvá založené na dlhodobej predchádzajúcej spolupráci. Kvalita a udržateľnosť partnerstiev s partnermi z donorských štátov sa líšia od projektu k projektu. Na jednej strane sú medzi projektmi príklady formálnych vzťahov, ktoré vznikli výhradne za účelom realizácie projektu a nedeklarujú perspektívu ďalšej spolupráce, na druhej strane sú tu partnerstvá, ktoré síce vznikli kvôli projektu, ale viedli k vzniku dobrých osobných vzťahov s perspektívou ďalšieho rozvoja.

Vplyv programu je na základe posúdenia vzorky siedmich vybraných projektov uspokojivý. Zrekonštruované kultúrne pamiatky, ktoré evidujú návštevnosť v podobe predaja vstupeniek, potvrdzujú kvantitatívny nárast počtu návštevníkov. Ostatné voľne prístupné objekty majú len neformálnu spätnú väzbu od občanov mesta a návštevníkov o zvýšenom záujme verejnosti. Vo väčšine obnovených pamiatok sa od ukončenia realizácie projektov konali rôzne podujatia (koncerty, jarmoky a iné), ktoré by sa bez potrebných stavebných úprav vykonaných s pomocou Finančného mechanizmu EHP a štátneho rozpočtu SR neuskutočnili

vôbec alebo len obmedzenom rozsahu. Projekty malej grantovej schémy CLT03 na Podporu diverzity v kultúre a umení v rámci Európskeho kultúrneho dedičstva vytvorili množstvo nových kultúrnych formátov, ktoré sa ďalej rozvíjajú aj po ukončení programu. Na druhej strane jediný mediálny projekt programu SK05 s názvom 'Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve' zatiaľ svoj potenciálny vplyv naplnil len čiastočne, keďže dokumentárne filmy ešte len čakajú na svoje odvysielanie v RTVS a v ďalších televíziách. Vplyv preddefinovaného projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou sa zatiaľ prejavil v inštitucionalizácii systému preventívneho monitorovania kultúrnych pamiatok, čo je významný krok smerom k zachovaniu kultúrneho dedičstva v SR. Zmyslupnosť projektu potvrdzuje vysoký záujem o využitie týchto služieb zo strany vlastníkov predmetných nehnuteľností. Vplyv projektu na celkový stav pamiatkového fondu v SR však bude možné posúdiť až s odstupom niekoľkých rokov.

Realizáciou projektov došlo k zvýšeniu administratívnych kapacít v oblasti projektového manažmentu najmä u menších prijímateľov zo súkromného sektora. Vplyv programu na zamestnanosť v prijímateľských organizáciách však bol relatívne nízky, keďže veľa činností bolo vykonávaných dodávateľským spôsobom alebo pracovné miesta zanikli súčasne s ukončením projektu. Výnimkou je napr. projekt Pro Monumenta - prevencia údržbou, kde bolo vytvorených a udržiavaných 11 pracovných miest.

Vplyv programu na rodovú rovnosť v organizáciách prijímateľov a partnerov bol marginálny. Program však mal jednoznačne pozitívny vplyv na trvalo udržateľný rozvoj Slovenska, keďže celá filozofia SK05 je postavená na zachovaní kultúrneho dedičstva pre nasledujúce generácie, čo je podstatou TUR. Vybrané projekty tiež prispeli k zlepšeniu stavu životného prostredia, prispeli k rozvoju cestovného ruchu v menej rozvinutých regiónoch a zapojili aj osoby zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Reálna spolupráca s prispievateľskými krajinami vznikla najmä pri projektoch živej kultúry, teda v rámci schémy malých grantov CLT03. Vzájomné stretnutia umelcov a tvorcov jednoznačne viedli k obojstrannému obohateniu a môžu sa ďalej rozvíjať na osobnej aj profesionálnej úrovni. V projekte Pro Monumenta - prevencia údržbou ide o inštitucionálnu spoluprácu dvoch štátnych organizácií, ktorá je motivovaná podobnými potrebami oboch krajín, takže má perspektívu ďalej sa rozvíjať. Zároveň tu ide o transfer know-how zo Slovenska do Nórska, čo zvýšilo záujem nórskeho partnera o aktívnu účasť na aktuálnom projekte a tiež na príprave nového projektu pre programové obdobie 2014 – 2021. Spolupráca so zahraničnými partnermi pri investičných projektoch vo výzvach CLT01 a CLT02 bola podľa názoru hodnotiteľov prevažne formálna, vytvorená najmä za účelom získania dodatočných

bodov v procese hodnotenia žiadostí, a teda nemala reálny vplyv na posilnenie spolupráce s prispievateľskými krajinami.

Zistenia a závery na úrovni celého programu aj jednotlivých projektov sú podrobne rozpracované v kapitole 3 Evaluácia programu a vybraných projektov. Celkové hodnotenie programu a jednotlivých projektov je schematicky zobrazené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 2 Celkové hodnotenie programu a jednotlivých projektov

Kód projektu	Názov prijímateľa	Názov projektu	Hodnotenie ¹²		
			Účinnosť	Udržateľnosť	Vplyv
CLT01001	Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR	Bardejovské Suburbium – záchrana, obnova a reštaurovanie Starej synagógy	++	++	++
CLT01005	Mesto Holíč	Chránime kultúrne dedičstvo pre budúce generácie	++	++	++
CLT02003	Mesto Trebišov	Revitalizácia Pariča (RePar)	++	++	+
CLT02010	Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra	Zlepšenie turistickej infraštruktúry sprístupnenia národnej kultúrnej pamiatky – Nitra hrad – vrátane obnovy jeho častí	++	++	++
CLTPP001	Pamiatkový úrad SR	Pro Monumenta - prevencia údržbou	++	++	+
CLT03001	BONA FIDE	Prekonávanie hraníc - kultúra, spôsob vzájomného porozumenia	+	++	++
CLT03011	MIRAFILM	Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve	++	++	0
Program SK05: Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva			++	++	+

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe zistení a záverov z hodnotenia boli naformulované nasledovné odporúčania:

¹² Škála hodnotenia: (++) vysoko uspokojivý; (+) uspokojivý; (0) priemerný; (-) neuspokojivý; (--) vysoko neuspokojivý

- Program SK05 je z pohľadu hodnotiteľského tímu veľmi úspešný a užitočný. V programovom období 2014 – 2021 odporúčame podporiť projekty podobného typu, a to v oblasti živej kultúry aj v oblasti obnovy kultúrnych pamiatok.
- Pokračovanie projektu Pro Monumenta - prevencia údržbou odporúčame vzhľadom na vysoký záujem vlastníkov a správcov kultúrnych pamiatok podporiť z Finančného mechanizmu EHP aj v programovom období 2014 – 2021. Zároveň je však potrebné vytvoriť finančné rámce na jeho ďalšiu udržateľnosť zo zdrojov štátneho rozpočtu SR, keďže v tomto prípade ide o plnenie zákonných povinností štátnej rozpočtovej organizácie Pamiatkový úrad SR.
- V projekte Pro Monumenta - prevencia údržbou bola identifikovaná potreba vybudovania minimálne troch školiacich stredísk pre oblasť tradičných stavebných remesiel a remeselných postupov, kde by mohli nielen inšpektori, ale aj iní remeselníci získať potrebné zručnosti a vedomosti pre údržbu a preventívne zásahy pri ochrane nehnuteľných kultúrnych pamiatok. Túto potrebu odporúčame zohľadniť pri plánovaní nástupníckeho projektu Pro Monumenta.
- V projekte 'Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve' je potrebné dodatočne vytvoriť mechanizmus ďalšieho aktívneho šírenia filmov a fotografií obnovených kultúrnych pamiatok. Projekt zatiaľ nenaplnil svoj potenciálny vplyv na zvyšovanie povedomia o kultúrnom bohatstve medzi obyvateľstvom SR ani na cestovný ruch. Filmy a fotografie neboli zatiaľ dostatočne využité ani na účely prezentácie kultúrneho bohatstva SR v zahraničí. Keďže prijímateľ je malá súkromná firma, nemôže bez dodatočného financovania venovať čas a úsilie distribúcii filmov a fotografií, ktoré mu neprinášajú žiadny zisk. Riešenie tohto problému by malo byť aplikovateľné aj na iné mediálne projekty v rámci Finančného mechanizmu EHP.
- Vzhľadom na nejasnú úlohu a nedostatočnú motiváciu partnerských organizácií z prispievateľských krajín pri investičných projektoch rekonštrukcie kultúrnych pamiatok (výzva CLT01 a CLT02) odporúčame do budúcnosti vypustiť z hodnotiacich kritérií bodové zvýhodnenie projektov s nóorskymi, islandskými alebo lichtenštajnskými partnermi. Pri projektoch podpory živej kultúry naopak odporúčame ponechať povinnosť mať zahraničného partnera, nakoľko sa tieto partnerstvá v aktuálnom programe osvedčili.
- Do investičných aj neinvestičných projektov odporúčame v budúcnosti systematicky zapájať dobrovoľníkov a študentov zo SR aj zo zahraničia, najmä z donorských štátov,

aby si odnášali domov zážitky a šírili svoje skúsenosti zo Slovenska ďalej. Za úvahu tiež stojí prepájanie investičných a neinvestičných projektov – napr. v podobe kultúrnych podujatí organizovaných priamo v priestoroch kultúrnych pamiatok.

4 Referencie

1. AINOVA. 2013. Manažment plán lokality svetového dedičstva. Historické jadro mesta Bardejov [online]. Bardejov.sk. 2013. Dostupné na internete: https://www.bardejov.sk/images/stories/mestsky_urad/strateg_a_rozvoj_dokumenty_mesta/koncepcie/manažment_plan_sk.pdf
2. CLT01001 – Projektová dokumentácia
3. CLT01005 – Projektová dokumentácia
4. CLT02003 – Projektová dokumentácia
5. CLT02010 – Projektová dokumentácia
6. CLT03001 – Projektová dokumentácia
7. CLT03011 – Projektová dokumentácia
8. CLTPP001 – Projektová dokumentácia
9. MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2001. *Koncepcia ochrany pamiatkového fondu* [online]. Mksr.sk. 2001. Dostupné na internete: <http://www.mksr.sk/posobnost-ministerstva/kulturne-dedicstvo-/ochrana-pamiatok/dokumenty-d9.html>
10. MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2014. *Stratégia rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020* [online]. Strategiakultury.sk. 2014. Dostupné na internete: http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf
11. MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2017. *Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022* [online]. Culture.gov.sk. 2017. Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/dokumenty/strategieke-materialy-ministerstva-129.html>
12. NR SR. 2001. *DEKLARÁCIA Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva* [online]. Pamiatky.sk. 2001. Dostupné na internete: https://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/91_2001-Deklaracia_NRSR.pdf
13. SITA. 2016. *Na obnovu pamiatok a sídiel kultúrnych inštitúcií dáme viac, sľubuje Mad'arič* [online]. Domov.sme.sk. 2016. Dostupné na internete: <https://domov.sme.sk/c/20420596/na-obnovu-pamiatok-a-sidiel-kulturnych-institucii-dame-viac-slubuje-madaric.html>
14. ÚRAD PODPRESEDU VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE INVESTÍCIE A INFORMATIZÁCIU. 2016. *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management. Slovník kľúčových pojmov v oblasti hodnotenia a riadenia založeného na výsledkoch* [online]. Partnerskadohoda.gov.sk. 2016. Dostupné na internete: http://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/1199_slovník-klucovych-pojmov-v-oblasti-hodnotenia-a-riadenia-zalozeneho-na-vysledkoch-oecd-a-uppvii-en-sk.pdf
15. Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 Z. z., ktorou sa mení vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

Príloha 1: Poverenie na výkon evaluácie

Príloha 2: Zoznam navštívených projektov

Kód projektu	Názov prijímateľa	Názov projektu	Dátum návštevy
CLT01001	Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR	Bardejovské Suburbium – záchrana, obnova a reštaurovanie Starej synagógy	09.05.2018
CLT01005	Mesto Holíč	Chránime kultúrne dedičstvo pre budúce generácie	11.05.2018
CLT02003	Mesto Trebišov	Revitalizácia Pariča (RePar)	09.05.2018
CLT02010	Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra	Zlepšenie turistickej infraštruktúry sprístupnenia národnej kultúrnej pamiatky – Nitra hrad – vrátane obnovy jeho častí	03.05.2018
CLTPP001	Pamiatkový úrad SR	Pro Monumenta - prevencia údržbou	11.05.2018
CLT03001	BONA FIDE, o.z.	Prekonávanie hraníc - kultúra, spôsob vzájomného porozumenia	27.04.2018
CLT03011	MIRAFILM s.r.o.	Filmy a fotografie o kultúrnom dedičstve	04.05.2018

Príloha 3: Dotazník pre prijímateľov

Osoba vyplňajúca dotazník:

Názov žiadateľa:

Názov projektu:

- 1) Čo považujete za najdôležitejší dosiahnutý výsledok Vášho projektu? Prosím uveďte aj krátke zdôvodnenie.
- 2) Ktorý očakávaný výsledok Vášho projektu sa Vám podarilo dosiahnuť v najmenšej miere? Prosím uveďte aj krátke zdôvodnenie.
- 3) Vznikli vďaka realizácii Vášho projektu nové nadväzujúce aktivity, ktoré by bez jeho realizácie neboli možné? Ak áno, prosím uveďte konkrétne aké aktivity.
- 4) Ako konkrétne pokračuje Vaša spolupráca so slovenskými partnermi projektu od jeho skončenia?
*Platí iba pre projekty, ktoré mali slovenských partnerov
- 5) Ako konkrétne pokračuje Vaša spolupráca so zahraničnými partnermi projektu od jeho skončenia?
*Platí iba pre projekty, ktoré mali zahraničných partnerov
- 6) Aké kultúrno-spoločenské aktivity boli od skončenia projektu uskutočnené v zrekonštruovaných priestoroch? Prosím vymenujte konkrétne podujatia aj s termínmi ich konania.
*Platí iba pre projekty CLT01 a CLT02
- 7) Ako sú výsledky Vášho projektu v súčasnosti využívané na zvyšovanie povedomia širokej verejnosti o **potrebe ochrany kultúrnych pamiatok / o súčasnom umení a kultúre**?
*Vybrať podľa zamerania projektu
- 8) Ako v súčasnosti pokračuje spolupráca v oblasti súčasného umenia a kultúry nadviazaná v rámci Vášho projektu?
*Platí iba pre projekty CLT03
- 9) Viete navrhnúť do budúcnosti lepšie/modernejšie riešenie podobných projektov? Ak áno, uveďte prosím aké.
- 10) Na aké ďalšie tematické oblasti v rámci ochrany kultúrnych pamiatok a súčasného umenia a kultúry by sa Finančný mechanizmus EHP mohol v budúcnosti mohol zamerať?

Príloha 4: Zoznam konzultovaných inštitúcií a osôb

Úrad vlády SR, Odbor grantov EHP a Nórska:

- PhDr. Boris Striženec, vedúci oddelenia strategických činností
- Ing. Lenka Mlynková, manažér riadenia fondov a publicity
- Mgr. Žofia Gulášová, manažér pre evaluáciu, monitorovanie a predkladanie správ
- Mgr. Matúš Lukačín, manažér pre evaluáciu, monitorovanie a predkladanie správ
- Mgr. Natália Ďurková, projektový manažér programu
- Ing. Šimon Borišek, finančný manažér programu

Pamiatkový úrad SR:

- Mgr. Branislav Rezník, vedúci odboru preventívnej údržby pamiatok
- Ing. arch. Pavol Ižvolt, PhD., odborný koordinátor projektu
- ThLic. Zoltán Fóthy, PhD., rímskokatolícka cirkev, farnosť Ondrejovce

Ústredný zväz židovských náboženských obcí v SR:

- Mgr. Martin Kornfeld, koordinátor projektu,
- Mgr. Peter Hudák, PhD., manažér pre publicitu projektu
- Ing. Pavol Hudák

Mesto Holíč

- Ing. Katarína Turečková, vedúca odd. regionálneho rozvoja a dotačnej politiky

Mesto Trebišov

- Ing. Jozef Ferjo, referent pre regionálny rozvoj

Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Nitra

- Mgr. Ing. Martin Štofko, diecézny ekonóm
- Mgr. Veronika Pleštinská, PhD., riaditeľka Castellum, n.o.

Bona Fide o.z., Tabačka Kulturfabrik, Košice

- Peter Radkoff, riaditeľ Bona Fide o.z.
- Katarína Živanovič, generálna manažérka Bona Fide o.z.

MIRAFILM s.r.o.

- Mgr. Miroslava Trizmová, konateľka MIRAFILM s.r.o.
- Oľga Valentová, dramaturg
- Ivana Zlatňanská, produkcia

Vyjadrenie Národného kontaktného bodu

Národný kontaktný bod považuje túto správu za korektnú a konštruktívnu. Zároveň vyjadruje svoju spokojnosť s kvalitou správy a konštatuje, že boli dodržané zadávacie podmienky a požiadavky objednávateľa, ktoré boli do veľkej miery splnené.

Evaluáciou programu „Zachovanie a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva a Podpora rozmanitosti v kultúre a umení v rámci európskeho kultúrneho dedičstva“ boli naplnené ciele, ktoré si objednávateľ stanovil v zadávacích podmienkach spočívajúce predovšetkým v zhodnotení udržateľnosti a vplyvu vybraných projektov implementovaných v rámci programu a zároveň v zhodnotení vplyvu na úrovni programu.

Táto správa predstavuje jedno z východísk aj pre implementáciu programu „Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca“ v novom programovom období 2014-2021. Doterajšie smerovanie v rámci prípravy samotného programu je do značnej miery v súlade so závermi evaluačnej správy.

Národný kontaktný bod si je vedomý, že pri zohľadnení času poskytnutého na evaluáciu, použitých finančných prostriedkov a komplexných požiadaviek Národného kontaktného bodu uvedených v zadávacích podmienkach bol dodávateľ postavený do náročnej pozície. Zároveň je však potrebné poznamenať, že sa dokázal s touto situáciou vyrovať, čoho výsledkom je táto evaluačná správa.

Závery poskytnuté touto správou jednoznačne potvrdili, že program dosiahol svoje ciele v plnom rozsahu a jeho účinnosť je vysoko uspokojivá. Správa poskytuje odpoveď na všetky otázky špecifikované v zadávacích podmienkach a v Zmluve o dielo. Použitá metodológia je definovaná jednoznačne a jasne. Zistenia a závery sú konzistentné, jasné a poskytujú komplexný prehľad o programe.

Evaluácie programov budú realizované aj v budúcnosti v rámci implementácie programového obdobia 2014-2021, nakoľko ide o účinný nástroj spätnej väzby na vymedzené otázky objednávateľom a poskytujú komplexný pohľad zo strany nezávislých odborníkov, resp. tímu odborníkov, ktorí neboli zapojení do prípravy programu, jeho implementácie, či podporených projektov (programov).